

POLSKI WYSIĘK ZBROJNY W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ

**Materiały edukacyjne
do wystawy elementarnej
Instytutu Pamięci Narodowej**

Oddziałowe Biuro Edukacji
Narodowej IPN w Białymstoku



**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

Białystok 2022

POLSKI WYSIŁEK ZBROJNY W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ

Materiały edukacyjne

do wystawy elementarnej Instytutu Pamięci Narodowej

Wydawnictwo przygotowane przez Oddział Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku, ul. Warsztatowa 1a, 15-637 Białystok, Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej w Białymstoku

Wystawa: **Radosław Wnorowski**

Moduł edukacyjny: **Radosław Wnorowski**

Strefa edukacji: **Radosław Wnorowski**

Recenzja merytoryczna: **dr hab. Filip Musiał, dr Adam Pleskaczyński**

Recenzja materiału edukacyjnego: **Katarzyna Szczęsłowicz**

Podziękowania: **Kazimierz Krajewski**

Fotografie i dokumenty ze zbiorów: **Kazimierza Krajewskiego, NAC, POLONA, Wojewódzkiej**

Biblioteki Publicznej w Lublinie, IPN, domeny publicznej

Na okładce: **Oficer Marynarki Wojennej przy banderze szkunera ORP „Iskra”, fot. Narodowe**

Archiwum Cyfrowe

Projekt graficzny i skład na podstawie layoutu wystaw elementarnych: **Radosław Wnorowski**

© Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Oddział w Białymstoku

ISBN wersji elektronicznej: 978-83-8229-437-8



Białystok 2022

SPIS TREŚCI

5	WYSTAWY ELEMENTARNE INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ
7	POLSKIE PRZYGOTOWANIA DO WOJNY
14	PIERWSZE DNI WOJNY OBRONNEJ
17	DALSZY CIĄG AGRESJI NIEMIECKIEJ
22	AGRESJA ZSRS NA POLSKĘ
26	POLSKIE SIŁY ZBROJNE NORWEGIA, FRANCJA, LIBIA
29	BITWA O ANGLIĘ
32	WALKI POLAKÓW WE FRANCJI, W BELGII, HOLANDII I PÓŁNOCNO-ZACHODNICH NIEMCZECH
38	ARMIA ANDERSA
42	ZWIĄZEK WALKI ZBROJNEJ – ARMIA KRAJOWA
46	AKCJA „BURZA” I POWSTANIE WARSZAWSKIE
49	PARTYZANCI WALCZĄCY POZA STRUKTURAMI POLSKIEGO PAŃSTWA PODZIEMNEGO
56	ARMIA BERLINGA CZY STALINA?
60	POLACY W WALCE O WOLNOŚĆ
62	KALENDARIUM
66	MODUŁ EDUKACYJNY
78	BIBLIOGRAFIA

▼ Pilot Ludwik Fleger z 302. Dywizjonu Myśliwskiego przy samolocie na jednym z lotnisk w Szkocji. Fot. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (dalej AIPN)



WYSTAWY ELEMENTARNE INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ

Kilka słów o projekcie

Wystawy elementarne to projekt edukacyjny IPN, którego celem jest wsparcie osób zajmujących się edukacją historyczną materiałami prezentującymi podstawowe tematy z historii Polski XX w. Ekspozycje ukazują wybrane zagadnienia, opierając się na aktualnym stanie badań naukowych, i wypełniają lukę w treściach dotyczących najważniejszych wydarzeń historycznych. Wystawy składają się z kilkunastu plansz, bogatych w warstwę ikonograficzną i nieprzeciążonych nadmiernymi informacjami. Są ogólnodostępne dla wszystkich potencjalnych użytkowników, dzięki umieszczeniu ich na stronie internetowej (edukacja.ipn.gov.pl) w postaci pliku o jakości odpowiedniej do wydrukowania bądź wykorzystania w wersji cyfrowej. Wystawy te budowane są na podstawie szablonowej i rozpoznawalnej szaty graficznej, dzięki czemu łącznie tworzą jednolitą bazę pomocy edukacyjnych. Jednym z tematów opracowanych w ramach wystaw elementarnych jest udział Polaków w walkach podczas II wojny światowej. Wystawa elementarna „Polski wysiłek zbrojny w czasie II wojny światowej” przybliży te wydarzenia – od obrony we wrześniu 1939 r. przez bitwę o Anglię aż do walk oddziału gen. Maczka w Niemczech w 1945 r. Sporo miejsca poświęcono także krajowym działaniom skierowanym przeciwko okupantom. Elementem wzbogacającym poszczególne plansze są prezentowane Państwu „Materiały edukacyjne”, w których oprócz broszurowej wersji ekspozycji znajdują się propozycje ułatwiające zbudowanie samodzielnej lekcji poświęconej tej tematyce. Broszura została wyposażona w aparat dydaktyczny w postaci tekstów źródłowych, ćwiczeń i proponowanych tematów esejów, które można wykorzystać w pracy z młodzieżą.

Urszula Gierasimiuk
Naczelnik Oddziałowego Biura Edukacji Narodowej IPN w Białymstoku

Wskazówki jak korzystać z „Materiałów edukacyjnych do wystawy elementarnej IPN”

- ▶ Korzystając z „Materiałów edukacyjnych...”, warto zwrócić uwagę na ich części składowe, które znacznie ułatwią Państwu pracę i pozwolą zmaksymalizować jej efekty.
- ▶ Broszura zawiera całość wystawy elementarnej, czyli 14 plansz, z tytułami odnoszącymi się do przedstawianego zagadnienia.
- ▶ Materiał historyczny zawarty w wystawie nie rozgranicza treści przeznaczonych do prezentacji w klasach szkoły podstawowej i ponadpodstawowej.
- ▶ Po każdej planszy znajduje się moduł „Strefa edukacji”, pozwalający na łatwiejsze przygotowanie się do omówienia tej części wystawy. „Zwróć uwagę na...” umożliwia uporządkowanie toku narracji na podstawie najważniejszych zagadnień. Odnosi się do tekstu wystawy i materiału ikonograficznego. „Czy wiesz, że...” pozwala natomiast na rozszerzenie i wzbogacenie informacji, bez konieczności sięgania po dodatkowe opracowania.
- ▶ Ostatnia plansza wystawy to bilans wydarzeń przedstawiający w ujęciu statystycznym fakty historyczne. W broszurze została ona wzbogacona o kalendarium wydarzeń z lat 1939–1945, ukazujące walki Polaków w czasie II wojny światowej.
- ▶ Wydawnictwo kończy moduł edukacyjny stanowiący propozycję rekapitulacji materiału zawartego w wystawie. Składa się on z ćwiczeń dla ucznia o zróżnicowanym stopniu trudności, gotowych do wykorzystania w trakcie zajęć edukacyjnych. Dla odbiorcy na ponadpodstawowym poziomie edukacji przygotowano propozycje tematów esejów oraz pracę z tekstami źródłowymi.
- ▶ W „Materiałach edukacyjnych...” zamieszczono również spis najnowszych publikacji poświęconych tematyce związanej z polskim wysiłkiem w czasie II wojny światowej, propozycje gotowych materiałów edukacyjnych i popularyzatorskich, które można znaleźć w Internecie, a także tytuły wystaw, adresy portali tematycznych i wykaz muzeów posiadających najważniejsze ekspozycje stałe poświęcone tematyce drugowojennej.

POLSKIE PRZYGOTOWANIA DO WOJNY

NAPIĘTE OD 1938 R. STOSUNKI POLSKO-NIEMIECKIE UTWIERDZIŁY W PRZEKONANIU DOWÓDZTWO WOJSKA POLSKIEGO, ŻE RZECZYPOSPOLITA POTRZEBUJE MODERNIZACJI PLANÓW DZIAŁAŃ ZARÓWNO NA GRANICY ZACHODNIEJ, JAK I WSCHODNIEJ. JUŻ WCZEŚNIEJ PODJĘTO PRZEDSIĘWZIĘCIA ZMIERZAJĄCE DO POWOLNEGO I KOSZTOWNEGO, ALE SYSTEMATYCZNEGO UNOWOCZEŚNIENIA ARMII. ZAMIERZANO W TEN SPOSÓB M.IN. ZWIĘKSZYĆ STOPIEŃ MECHANIZACJI POLSKIEGO WOJSKA ORAZ ZMODERNIZOWAĆ JEGO SZEROKO POJĘTY ARSENAŁ, CO WPŁYNEŁOBY NA POPRAWĘ MOŻLIWOŚCI OBRONNYCH KRAJU.



Pokój jest rzeczą cenną i pożądaną. Nasza generacja, wprawiona w wojnach, na pewno na okres pokoju zasługuje, ale pokój, jak prawie wszystkie sprawy tego świata, ma swoją cenę, wysoką, ale wymierną. My w Polsce nie znamy pojęcia pokoju za wszelką cenę!

Fragment przemówienia ministra spraw zagranicznych
Józefa Becka z 1939 r.



Strefa edukacji

Zwróć uwagę na...

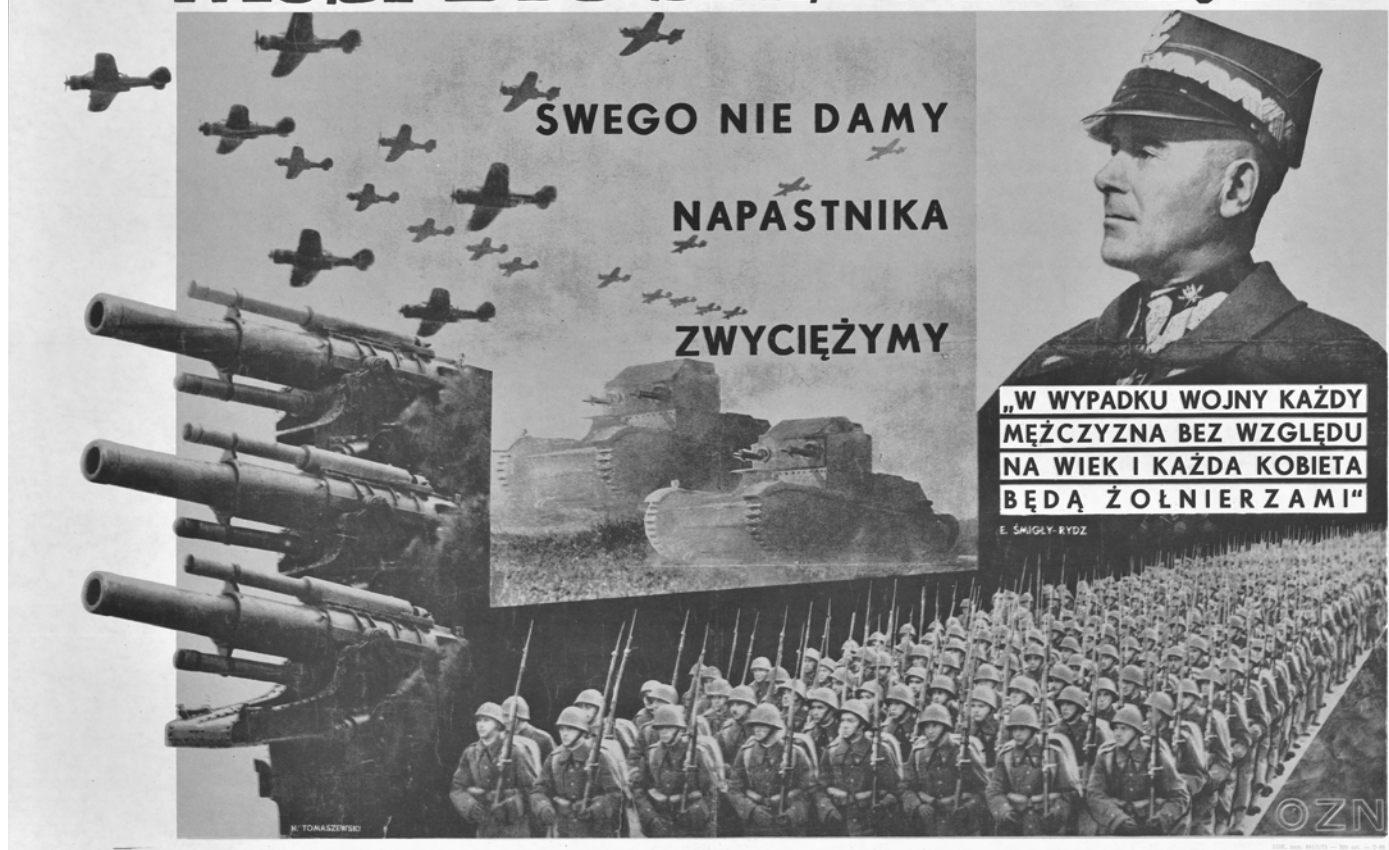
- ▶ Dwa państwa o ustroju totalitarnym, z którymi w okresie międzywojennym sąsiedowała Polska – Rzesza Niemiecka oraz Związek Sowiecki.
- ▶ Postawę Józefa Becka – ministra spraw zagranicznych, który w imieniu wszystkich obywateli odrzucił żądania niemieckie dotyczące m.in. oddania Gdańska pod ich kuratelę.
- ▶ Fakt, że w sytuacji, w jakiej znalazła się II RP, niemożliwe było utrzymanie polityki równowagi. Wobec tego starano się zacieśnić stosunki z państwami m.in. z Europy Zachodniej, które w razie ataku Niemiec na Polskę miały ją wspomóc w wysiłku zbrojnym.
- ▶ Plany obrony Polski przed Niemcami (plan operacyjny „Zachód”) oraz przed ZSRS (plan operacyjny „Wschód”), które powstały przed II wojną światową.

Czy wiesz, że...

- ▶ Wojna polsko-bolszewicka z lat 1919–1920 pokazała, że obawa przed zagrożeniem ze wschodu jest uzasadniona. Wobec tego pierwsze plany obronne przed agresją Związku Sowieckiego powstały już w pierwszej połowie lat dwudziestych. Poprawione, a przede wszystkim wykorzystujące nowsze rozwiązania plany operacyjne powstały już po śmierci Józefa Piłsudskiego, w 1936 r. z powodu zmieniającej się sytuacji geopolitycznej, jak i rozwoju technik walki plan „Wschód” regularnie był unowocześniany. Odmiennie było w przypadku granicy zachodniej, gdzie sytuacja zmieniła się po dojściu do władzy Adolfa Hitlera w 1933 r. Oficjalnie prace nad zabezpieczeniem granicy z Rzeszą Niemiecką rozpoczęto dopiero w marcu 1939 r.

- ◀ Jak każda armia, również Wojsko Polskie regularnie organizowało ćwiczenia. Dzięki temu żołnierze zachować mieli pełną gotowość do walki. Na zdjęciu ćwiczebny atak lotniczy na drużyny układające tory. Fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe (dalej NAC)

„GWAŁT ZADAWANY SIŁĄ, MUSI BYĆ SIŁĄ ODPARTY”



POLITYKA

- ▲ Dowództwo Wojska Polskiego z marszałkiem Polski gen. Edwardem Śmigłym-Rydzem na czele zdawało sobie sprawę, że w sytuacji, w jakiej znalazł się kraj, niemożliwe było utrzymanie polityki równowagi z Niemcami i ZSRS. Wobec tego starano się zacieśnić stosunki m.in. z Francją i Wielką Brytanią, które w razie ataku Niemiec na Polskę miały ją czynnie wspomóc w wysiłku zbrojnym. Oprócz tego latem 1939 r. przyszli alianci prowadzili rozmowy z ZSRS, które zabezpieczyć miały wschodnią granicę Polski. Pertraktacje zostały jednak zerwane przez Sowietów, a niedługo potem podpisany został pakt Ribbentrop–Mołotow, którego tajny protokół dzielił II RP na dwie części. Na zdjęciu propagandowy plakat z 1939 r. Fot. POLONA

PLAN „WSCHÓD”

Zarys planu obronnego na granicy zachodniej, z Prusami Wschodnimi i Słowacją powstał w marcu 1939 r. Dowództwo Wojska Polskiego miało świadomość, że Polska nie była w stanie sama obronić granic kraju. Wobec tego opracowany koncept zakładał działania defensywne (oparcie obrony na linii rzek Wisła, Narew, San) oraz różne aspekty pomocy innych państw, m.in. Francji i Wielkiej Brytanii.



PLAN „ZACHÓD”

- ▲ Nad założeniami operacyjnymi dotyczącymi zagadnień obronnych wschodnich granic pracowano przez cały okres międzywojenny. Podobnie jak plan „Z” zakładały pomoc innych krajów. Wojsko Polskie miało ograniczyć się do działań obronnych i zaczepnych w niewielkim zakresie, opóźniając przy tym posuwanie się w głąb kraju Armii Czerwonej. W zmaganiach z agresorem pomagać miał Korpus Ochrony Pogranicza, który posiadał placówki na całej granicy z Sowietami. Na zdjęciu gen. Tadeusz Kutrzeba podczas wygłaszania odczytu. Fot. NAC



Strefa edukacji

Zwróć uwagę na...

- ▶ Przewagę technologiczną wojsk niemieckich nad polskimi, co było spowodowane dysproporcją budżetu wydawanego na zbrojenia.
- ▶ Pierwotny plan ataku Rzeszy Niemieckiej na Polskę, który zakładał przekroczenie granicy 26 sierpnia 1939 r.
- ▶ Długość granicy niemiecko-polskiej oraz polsko-słowackiej, co znacznie utrudniało skuteczną obronę kraju.
- ▶ Postawę Węgrów, którzy nie zgodzili się na przemarsz wojsk niemieckich przez swoje terytorium, by ci pomogli zaatakować Polskę od południa.
- ▶ Heroiczną walkę polskich żołnierzy, którzy często bili się aż do wyczerpania amunicji.

Czy wiesz, że...

- ▶ Niemcy prowadziły dezinformacyjno-propagandowe przygotowania do agresji na Polskę. Wśród licznych „incydentów granicznych” warto przywołać chociażby „polskie ataki” na niemiecki urząd celny w Hochlinden (Stodołach) i na leśniczówkę w Pitschen (Byczynie). Najbardziej znana jest jednak tzw. prowokacja gliwicka, do której doszło popołudniem 31 sierpnia 1939 r. Polacy mieli napaść na radiostację niemiecką, a następnie zacząć nadawać po polsku. Całość była skrupulatnie zaplanowaną przez Reinharda Heydricha (niemiecki oficer wywiadu) akcją wymierzoną w państwo polskie.

◀ Na zdjęciu polscy żołnierze walczący we wrześniu 1939 r. na Wybrzeżu. Fot. AIPN

PIERWSZE DNI WOJNY OBRONNEJ

Deklaracja Francji i Wielkiej Brytanii o udzieleniu wsparcia II RP opóźniła zaplanowany pierwotnie na 26 sierpnia 1939 r. atak Niemiec. Ostatecznie Adolf Hitler, uznawszy, że owe państwa nie przyjdą Polsce z pomocą, datę agresji ustalił na 1 września 1939 r. Po ataku armii niemieckiej oraz słowackiej Wojsko Polskie broniło się na kilku kierunkach. Do głównego uderzenia doszło na granicy zachodniej, ale natarcie wyszło także z kierunku Prus Wschodnich, Pomorza Zachodniego oraz Słowacji. Zgodnie z ustaleniami tajnego protokołu paktu Ribbentrop–Mołotow Związek Sowiecki miał zaatakować Polskę niedługo po agresji niemieckiej, co też uczynił.

WALKI NA POMORZU

▼ Symbolem początku II wojny światowej jest ostrzelanie składnicy wojskowej na Westerplatte przez niemiecki pancernik „Schleswig-Holstein”, jednakże pierwsze walki zaczęły się w Wieluniu. Do najlepiej znanych epizodów dni walk wrześniowych należą odpieranie ataków na placówkę Poczty Polskiej w Gdańsku oraz działania wojenne na Kępie Oksywskiej. Przez ponad miesiąc broniła się również załoga Rejonu Umocnionego Hel, która zadała szczególnie dotkliwe straty niemieckiemu Luftwaffe. Oprócz tego dochodziło do walk na morzu, gdzie nieliczne polskie okręty brały udział w obronie Wybrzeża. Na zdjęciu oficerowie Wojskowej Składnicy Tranzytowej. Fot. AIPN



UDERZENIE Z PRUS WSCHODNICH

▲ Atakujące z Prus Wschodnich jednostki Wehrmachtu miały za zadanie odcięcie Warszawy od wschodu. Na ich drodze stanęli żołnierze z Armii „Modlin” i SGO „Narew”. Zaciekle walki trwały m.in. w okolicy Wizny, gdzie żołnierze pod dowództwem kpt. Władysława Raginisa stawili czoło przeważającym liczebnie wojskowym Wehrmachtu. Wojsko Polskie toczyło również walki obronne w okolicy Mławy i w Borach Tucholskich. Polacy odpowiedzieli wypadami kawalerii na teren Prus Wschodnich. Na zdjęciu wysadzony przez polskich saperów most kolejowy w Tczewie. Fot. NAC

Przechodniu, powiedz Ojczyźnie, żeśmy walczyli do końca, spełniając swój obowiązek!

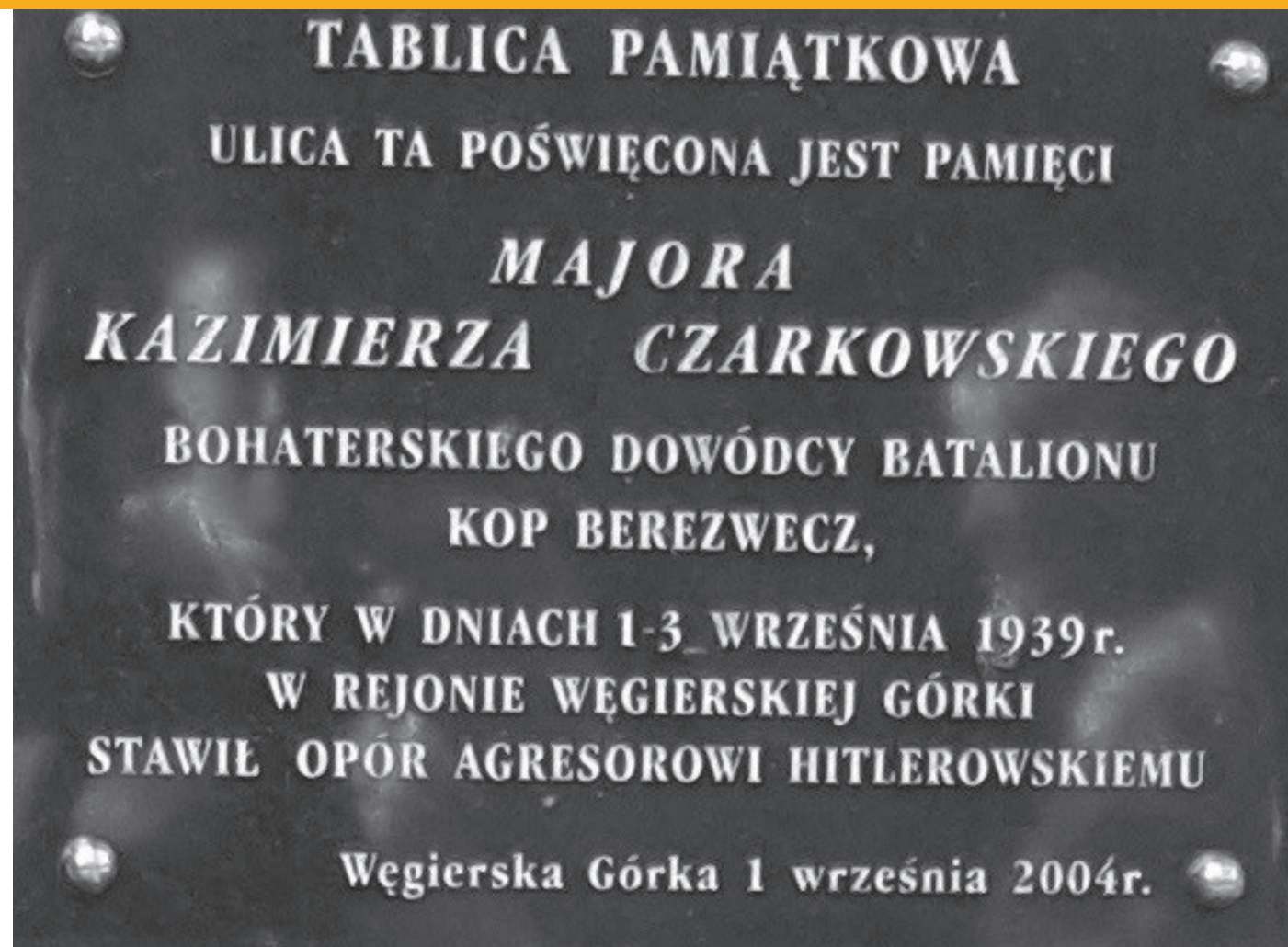
Tekst z tablicy upamiętniającej walki w Wiznie.

Obrońcy ufortyfikowanej pozycji „Węgierska Górka” zasługują na najwyższy żołnierski szacunek... Zorganizowaliśmy ciągle natarcie z udziałem artylerii i lotnictwa. Polacy jednak trwali dalej na swych straconych posterunkach, odgryzając się jeszcze. Poddali się właściwie po wyczerpaniu wszelkich możliwości obrony, mając uszkodzone działa, amunicję na wyczerpaniu, niemal wszyscy odnieśli rany. Rozmawiałem potem z ich dowódcą, polskim kapitanem, to wzór żołnierza dla każdej armii. Na moje pytanie, dlaczego się tak uporczywie bronił, wiedząc, że nie ma szans, sąsiednie forty padły, a on wciąż trwał sam ranny, odpowiedział po prostu: jak mogłem postąpić inaczej?

Fragment wypowiedzi dowódcy 7. Bawarskiej Dywizji Piechoty gen. mjr. Eugena Ottona. M. Zarwiński, S. Suchanek, P. Suchanek, *Obrońcy Węgierskiej Górki, Węgierska Górka 2004, s. 181.*

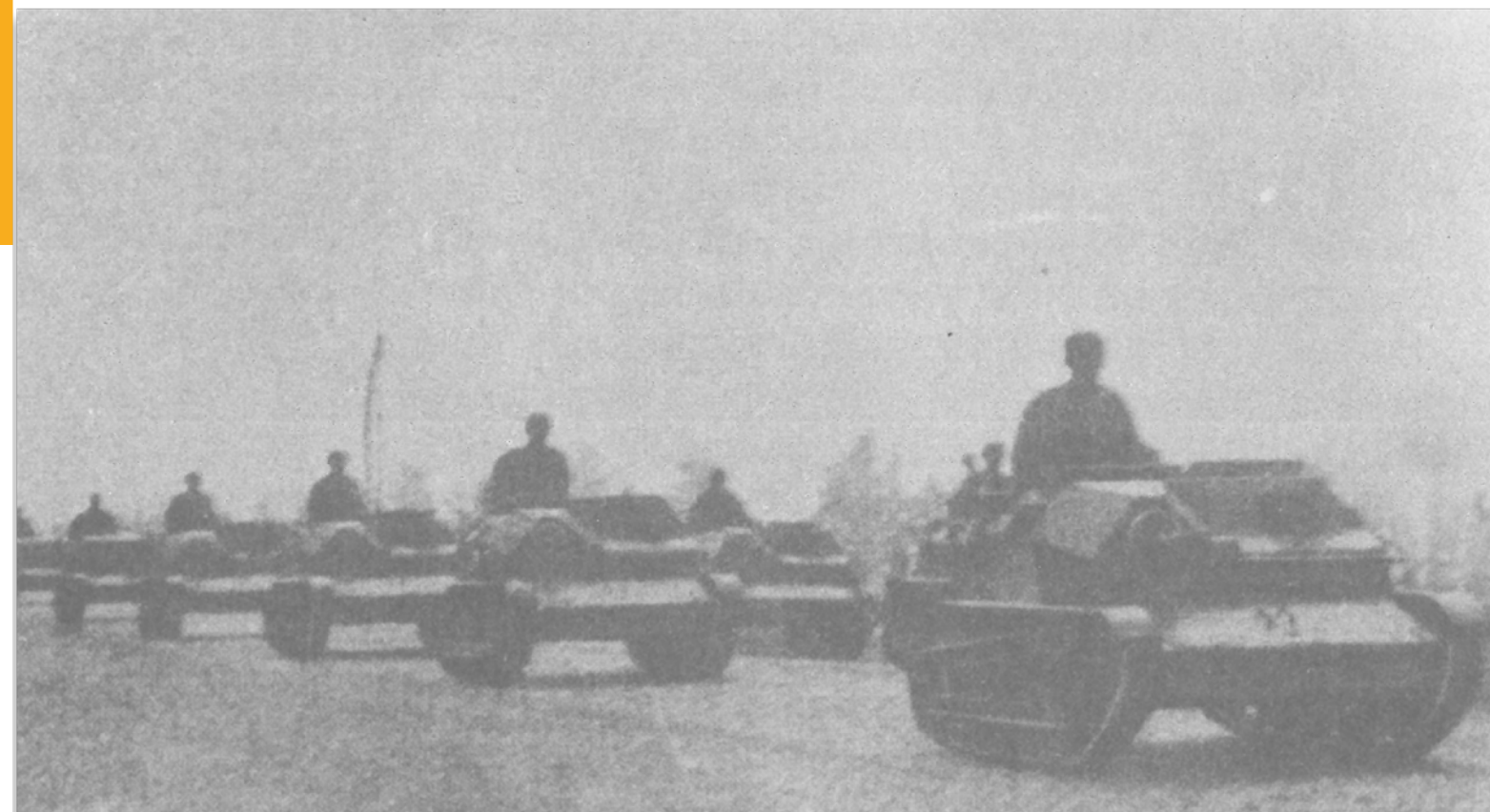
WALKI NA ZACHODZIE I POŁUDNIU

- ▼ Główne natarcie wojsk Rzeszy skupione było na zachodnim odcinku granicy polsko-niemieckiej. Jednym z pierwszych bojów był ten stoczony 1 września nad Mokrą, w którym Wołyńska Brygada Kawalerii zadała siłom agresora znaczne straty. W pierwszym tygodniu wojny miały miejsce walki w okolicy Jordanowa oraz Borowskiej Góry. Wojsko Polskie stawiało również opór na terenach graniczących ze Słowacją, m.in. broniąc rejonu umocnionego w okolicy Węgierskiej Górki. Na zdjęciu tablica upamiętniająca dowódcę KOP z walk w rejonie Węgierskiej Górki. Fot. z portalu kop.ipn.gov.pl



DALSZY CIĄG AGRESJI NIEMIECKIEJ

Przeważające siły niemieckiej Rzeszy po licznych walkach spychały oddziały polskie w kierunku Warszawy oraz na tereny położone od niej na wschód i południe. Mając świadomość dominacji wojsk Wehrmachtu, polscy planiści wojskowi stworzyli koncepcję obronną, w myśl której „bastionem” oporu Wojska Polskiego stać się miało tzw. przedmoście rumuńskie, czyli obszar położony przy granicy z Rumunią i Węgrami, gdzie miano toczyć walki, czekając na interwencję ze strony Francji i Wielkiej Brytanii.



WALKI NAD BZURĄ

- ▲ Największą bitwą w czasie niemieckiej inwazji na Polskę była ta stoczona w rejonie Kutna w dniach 9–22 września 1939 r. Przeciwko Wehrmachtowi stanęły Armia „Poznań” oraz Armia „Pomorze”. Pierwsze uderzenie Wojska Polskiego było dla Niemców zaskoczeniem, co pozwoliło zadać spore straty. Po kilku dniach zaciętych walk, m.in. z powodu coraz większych braków zaopatrzeniowych oraz groźby pełnego okrążenia, oddziały polskie podjęły w niewielkim tylko stopniu udaną próbę wycofania się w kierunku Warszawy, co zakończyło działania w tym rejonie. Na zdjęciu Szwadron TKS 71. Dywizjonu Pancernego, który walczył nad Bzurą. Fot. z publikacji A. Zawilski, *Bitwy polskie września*, t. 1, Warszawa 1972, s. 302.

Chciałem, by Warszawa była wielka. Ja i moi współpracownicy kreśliliśmy plany wielkiej Warszawy przyszłości. I Warszawa jest wielka. Prędzej to nastąpiło, niż przypuszczaliśmy. I choć tam, gdzie miały być parki, dziś są barykady, choć płoną nasze biblioteki, choć palą się szpitale, Warszawa, broniąca honoru Polski, jest dziś u szczytu swej wielkości i sławy!

Ostatnie przemówienie radiowe prezydenta Warszawy Stefana Starzyńskiego, 23 września 1939 r.

OBRONA WARSZAWY

- ▼ Działania wojsk niemieckich od początku wojny ukierunkowane były na jak najszybsze zdobycie Warszawy. Już 8 września 1939 r. Polacy stanęli w obliczu konieczności obrony stolicy. Budując umocnienia i kopiąc rowy przeciwczołgowe, mieszkańcy miasta starali się mieć wkład w opór przeciwko Wehrmachtowi oraz Luftwaffe, które prowadziło bandyckie ataki. Miasto stołeczne Rzeczypospolitej toczyło ciężkie boje do 28 września 1939 r., kiedy to zdecydowano się podpisać akt kapitulacji, aby chronić ludność cywilną. Na zdjęciu obrona przeciwlotnicza Warszawy. Fot. z portalu 1wrzesnia39.pl



WALKI POD KOCKIEM

- ▼ Trwające w dniach 2–6 października 1939 r. walki pod Kockiem były ostatnimi starciami kampanii obronnej stoczonymi przez regularne Wojsko Polskie. SGO „Polesie” z gen. Franciszkiem Kleebergiem na czele prowadziła zaciekle boje z XIV Korpusem Zmotoryzowanym. Pomimo sukcesów w walkach na poziomie taktycznym, ze względu na braki zaopatrzeniowe, głównie amunicji, polscy żołnierze musieli skapitulować. Na zdjęciu polscy żołnierze w bitwie pod Kockiem. Fot. AIPN



Żołnierze! Z dalekiego Polesia, znad Narwi, z jednostek, które się oparły w Kowlu demoralizacji – zebrałem Was pod swoją komendą, by walczyć do końca. Chciałem iść najpierw na południe – gdy to się stało niemożliwe – nieść pomoc Warszawie. Warszawa padła, nim doszliśmy. Mimo to nie straciliśmy nadziei i walczyliśmy dalej. Najpierw z bolszewikami, następnie w 5-dniowej bitwie pod Serokomlą z Niemcami. Wykazaliście hart i odwagę w czasie zwątpień i dochowaliście wierności Ojczyźnie do końca. Dziś jesteśmy otoczeni, a amunicja i żywność są na wyczerpaniu. Dalsza walka nie rokuje nadziei, a tylko rozleje krew żołnierską, która jeszcze przydać się może. Przywilejem dowódcy jest brać odpowiedzialność na siebie. Dziś biorę ją w tej najcięższej chwili – każąc zaprzestać dalszej bezcelowej walki, by nie przelewać krwi żołnierskiej nadaremnie. Dziękuję Wam za Wasze męstwo i Waszą karność, wiem, że staniecie, gdy będziecie potrzebni. Jeszcze Polska nie zginęła. I nie zginie!

Gen. Franciszek Kleeberg do swoich żołnierzy po walkach pod Kockiem.



Strefa edukacji

Zwróć uwagę na...

- ▶ Realizację tzw. paktu Ribbentrop–Mołotow, który mówił o wspólnej agresji Rzeszy Niemieckiej i Związku Sowieckiego na Polskę.
- ▶ Fakt, że Polskę oraz ZSRS wiązał pakt o nieagresji, który obowiązywać miał do 31 grudnia 1945 r.
- ▶ Rolę Korpusu Ochrony Pogranicza, który jako pierwszy stanął w obronie wschodniej granicy II Rzeczypospolitej.
- ▶ Heroiczną obronę Wilna, Grodna i Lwowa, w której Polacy pokazali, że nie poddadzą się bez walki.

Czy wiesz, że...

- ▶ Zgodnie z polsko-francuską konwencją wojskową z 1939 r. w wypadku agresji Rzeszy Niemieckiej na Polskę francuska armia była zobowiązana do natychmiastowego rozpoczęcia działań powietrznych, a następnie po trzech dniach miała przystąpić „do działań ofensywnych o ograniczonych celach”. Piętnaście dni po ataku na II RP Francja była zobligowana do tego, że „głównymi siłami rozpocznie działania ofensywne przeciwko Niemcom”. Ustalenia te uzupełnione zostały zapisami polsko-brytyjskiego układu z 25 sierpnia 1939 r. Jego artykuł nr 1 stwierdzał jednoznacznie, że Wielka Brytania zobowiązuje się „udzielić bezzwłocznie” zaatakowanej Polsce „wszelkiej pomocy i poparcia będących w jej mocy”.

- ◀ Korpus Ochrony Pogranicza odpowiadał za częściową obronę wschodniej granicy. Oprócz tego miał przeciwdziałać przemytowi oraz innym nielegalnym działaniom. Placówki KOP często były zwykłymi budynkami, które nie nadawały się do dłuższego odpierania ataków. Na zdjęciu strażnica Korpusu Ochrony Pogranicza Głębokie w Ćwiecinie. Fot. NAC

AGRESJA ZSRS NA POLSKĘ

W obliczu ataku Niemiec wschodnia granica była chroniona głównie przez oddziały Korpusu Ochrony Pogranicza. Jednostki KOP na wschodzie zostały znacznie uszczuplone w efekcie mobilizacji sił do walki z Niemcami. Wykorzystując ten fakt oraz wypełniając zobowiązania wynikające z tajnego protokołu podpisanego w sierpniu paktu Ribbentrop–Mołotow, 17 września 1939 r. ZSRS zaatakował Polskę. Agresja Armii Czerwonej była dla Polaków zaskoczeniem, pomimo tego oddziały KOP z gen. Wilhelmem Orlik-Rückemannem na czele stawily opór nowemu agresorowi.



WALKI KOP

- ▲ Oddziałami, które pierwsze stanęły w obronie wschodniej granicy, były jednostki KOP. To właśnie ich strażnice zostały zaatakowane nad ranem 17 września 1939 r. Walki toczono m.in. pod Szackiem, gdzie z powodzeniem atak na miasto poprowadził ppłk Nikodem Sulik. Na początku października doszło także do bitwy pod Wytycznem, gdzie polskimi oddziałami dowodził gen. Wilhelm Orlik-Rückemann. Po ciężkich walkach dowództwo uznało, że nie ma szans na przebicie się przez wojska sowieckie, wobec czego podjęto decyzję o rozwiązaniu oddziałów i rozproszeniu żołnierzy. Na zdjęciu żołnierze KOP w czasie ćwiczeń. Fot. z portalu kop.ipn.gov.pl

WALKI SGO „POLESIE”

- ▼ Jedną z nielicznych jednostek Wojska Polskiego, która walczyła zarówno z Niemcami, jak i Sowiecami, była powstała już w czasie wojny Samodzielna Grupa Operacyjna „Polesie”. W ostatnich dniach września żołnierze tej polskiej jednostki toczyli walki z Armią Czerwoną pod Jabloniem i Milanowem. W obu przypadkach odniesiono sukces, co pozwoliło związkowi kontynuować marsz w kierunku zachodnim. Na zdjęciu gen. Franciszek Kleeberg. Fot. NAC



Kochani, ja zaczynałem tak samo jak wy, to jest normalne. Wojsko uczy prawdziwej męskości. Kto kocha ojczyznę, chętnie jej służy, a w razie napaści, broni jej i nie czuje trudu służby wojskowej. Siła armii polega na posłuszeństwie i to świadomym, dobrowolnym. Kto kocha ojczyznę, chce być jej wiernym aż do śmierci.

Słowa gen. Kleeberga do żołnierzy w czasie wizyty w szkole podchorążych (wg relacji ks. Leona Kalinowskiego na stronie swiadkowiehistorii.pl).



Strefa edukacji

Zwróć uwagę na...

- ▶ Konsekwentną realizację swoich planów przez Adolfa Hitlera, który po agresji na Polskę kontynuował podbój Europy poprzez operację Weserübung (atak na Danię i Norwegię) oraz działania w Beneluksie i we Francji.
- ▶ Postawę polskich żołnierzy, którzy stanęli w obronie krajów alianckich.
- ▶ Doświadczenie bojowe Polaków, z którego mogli korzystać sojusznicy II RP, co przyczyniało się często do zmniejszenia strat w czasie walk.
- ▶ Fakt, że bitwa o Anglię była jedną z największych batalii II wojny światowej prowadzonych w powietrzu.
- ▶ Polskie kobiety-pilotki, które „odprowadzały” samoloty do naprawy lub na cmentarzyiska wraków, niejednokrotnie ryzykując życie w trakcie takich lotów.

Czy wiesz, że...

- ▶ Najważniejszym przedsięwzięciem podjętym przez władze polskie na uchodźstwie we Francji było odtworzenie wojska polskiego. W ciągu kilku miesięcy zorganizowano ponadosiemdziesiątysięczną armię rekrutującą się z polskich emigrantów we Francji oraz żołnierzy, którzy wydostali się z miejsc internowania i okupowanego kraju. Był to osobisty sukces gen. Sikorskiego, zmagającego się z utrudnieniami ze strony francuskiego dowództwa, głównie w kwestii odpowiedniego uzbrojenia.

- ◀ Polscy żołnierze, którym udało się przedostać do Francji, od razu przystąpili do ćwiczeń oraz dozbrajania armii. Polacy otrzymali także do dyspozycji przestarzałe już w czasie II wojny światowej lekkie czołgi Renault FT-17. Takich samych używano podczas obrony przed Niemcami i Związkiem Sowieckim we wrześniu 1939 r. Na zdjęciu 1. Pułk Czołgów Wojska Polskiego we Francji. Fot. NAC

POLSKIE SIŁY ZBROJNE

NORWEGIA, FRANCJA, LIBIA

Po wspólnej agresji Niemiec i ZSRS na Polskę części żołnierzy Wojska Polskiego udało się przedostać do Rumunii i na Węgry, a potem do Francji, gdzie zaczęto formować Polskie Siły Zbrojne najpierw formalnie z gen. Edwardem Rydzem-Śmigłym, a od listopada 1939 r. z gen. Władysławem Sikorskim na czele. Począwszy od 1940 r. Polacy uczestniczyli w działaniach wojennych również poza granicami swego kraju – na wszystkich europejskich frontach II wojny światowej, w Afryce Północnej, na morzach i oceanach.

DZIAŁANIA W NORWEGII

▼ W kwietniu i maju 1940 r. alianci toczyli ciężkie walki w Norwegii. Głównym celem stał się Narwik będący ważnym portem morskim. Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich z gen. Zygmuntem Bohuszem-Szyszko, czyli prawie pięć tysięcy żołnierzy polskich, walczyła na lądzie, ale oprócz tego w operacji udział wzięły również m.in. polskie niszczyciele ORP „Burza”, „Błyskawica” i „Grom”. Ostatecznie przy dużym udziale polskiego oręża udało się zdobyć miasto i port. Wojska alianckie musiały jednak ewakuować się z Narwiku z powodu kryzysu na innych frontach. Na zdjęciu żołnierze SBSP. Fot. NAC



Francja przegrała bitwę, ale Francja nie przegrała wojny.

Charles de Gaulle po porażce w czasie kampanii francuskiej w 1940 r.



WALKI WE FRANCJI

▲ Agresja Niemiec na Francję była kolejnym krokiem w podboju Europy przez niemiecką Rzeszę. W walkach obronnych sojusznika wzięli udział również polscy żołnierze, którzy przelewali krew w kilku różnych regionach kraju. Generał Stanisław Maczek i jego podkomendni z 10. Brygady Kawalerii Pancerniej walczyli w Szampanii, 1. Dywizja Grenadierów gen. Bronisława Ducha działała w Lotaryngii. Kolejne doświadczenie zdobyło lotnictwo. W obliczu klęski część oddziałów PSZ została przetransportowana do Wielkiej Brytanii. Na zdjęciu polscy żołnierze podczas ćwiczeń. Fot. NAC

Polacy przejawiali szatańską aktywność. Patrole, wypady, niszczenie wież obserwacyjnych były naszym codziennym zajęciem. Brytyjczycy nie mogli wyjść z podziwu, że pierwszych jeńców na terenie twierdzy zdobyli polscy żołnierze.

Fragment audycji Polskiego Radia o walkach pod Tobrukiem.

W LIBII

▼ Utworzona w kwietniu 1940 r. Samodzielna Brygada Strzelców Karpackich jeszcze w tym samym roku została przetransportowana do Palestyny. Po wielomiesięcznych szkoleniach oraz uzupełnieniu sprzętu wojskowego jednostka została wysłana do Tobruku, gdzie razem z Australijczykami i Brytyjczykami broniła twierdzy. Ostatecznie po ciężkich bojach, w grudniu 1941 r. udało się odeprzeć niemieckie oddziały gen. Erwina Rommla zwanego „Lisem Pustyni”. Na zdjęciu żołnierze Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich w marszu przez pustynię pod Gazalą (Libia). Fot. AIPN



POLSKIE SIŁY ZBROJNE BITWA O ANGLIĘ

Przegrana aliantów we Francji spowodowała, że Adolf Hitler skupił swą uwagę na Wielkiej Brytanii. Polskie oddziały po przetransportowaniu z Europy kontynentalnej zostały ulokowane w Szkocji, gdzie miały najpierw wzmocnić obronę na wypadek niemieckiej inwazji. W tym samym czasie Polacy starali się uzupełniać sprzęt oraz doskonalić swe umiejętności na lądzie, morzu i w powietrzu.



▲ W drugiej połowie 1940 r. doszło do jednej z największych bitew powietrznych II wojny światowej. Niemcy, chcąc osłabić Wielką Brytanię oraz uzyskać dominację powietrzną nad tym krajem, zaczęły regularne naloty. W obronie Wysp Brytyjskich, oprócz Anglików, Amerykanów, Francuzów czy Czechów, stanęło także 145 polskich pilotów. W kilkumiesięcznych bojach polskie dywizjony 300, 301, 302 oraz 303 zadały spore straty Niemcom. Nieocenionym atutem było doświadczenie polskich lotników, które zdobyli we wcześniejszych kampaniach. Dodało to również motywacji mniej „oblatanym” pilotom wojsk alianckich. Zwycięstwo w bitwie o Anglię miało duże znaczenie, gdyż pozwoliło kontynuować walki w Europie Zachodniej. Na zdjęciu samoloty „Spitfire” polskiego Dywizjonu 303 w Wielkiej Brytanii. Fot. NAC



Strefa edukacji

Zwróć uwagę na...

- ▶ Atak Japonii na amerykańską bazę Pearl Harbor w grudniu 1941 r., co spowodowało dołączenie Stanów Zjednoczonych do wojny po stronie aliantów.
- ▶ Otwarcie frontu we Włoszech w 1943 r., co pozwoliło na ponowne rozpoczęcie regularnych walk w Europie kontynentalnej.
- ▶ Rolę polskich żołnierzy w czasie próby otwarcia nowego frontu w Normandii w 1944 r., którzy walczyli wtedy na wodzie i w powietrzu.
- ▶ Liczne działania polskich wojsk pancernych, które działały w Europie Zachodniej.
- ▶ Fakt utworzenia w 1941 r. pierwszej w historii polskiej wojskowości 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej.

Czy wiesz, że...

- ▶ Oddziały 1. Dywizji Pancernej gen. Stanisława Maczka utworzone w 1942 r. często były nazywane przez niemieckich wojskowych „polskimi czarnymi diabłami”. Określenie pochodzi od czarnych naramienników noszonych przez żołnierzy tegoż oddziału. Polacy znani byli z zacięłości w czasie prowadzonych walk, jednakże w stosunku do ludności cywilnej zachowywali się odmiennie. Wobec tego częstokroć spotykali się z dużym entuzjazmem mieszkańców wyzwolanych miast.

POLSKIE SIŁY ZBROJNE

WALKI POLAKÓW WE FRANCJI, W BELGII, HOLANDII I PÓŁNOCNO-ZACHODNICH NIEMCZECH

Otwarcie w 1943 r. frontu we Włoszech doprowadziło do zintensyfikowania aktywności aliantów w Europie. Po wielomiesięcznym etapie planowania i przygotowań podjęto także decyzję o otwarciu w 1944 r. nowego teatru działań wojennych, tym razem w północnej Francji. We wstępnej fazie operacji Overlord udział wzięli również polscy marynarze i lotnicy. Ponownie pozwoliło to pokazać umiejętności i determinację żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie.



D-DAY

▲ Lądowanie w Normandii rozpoczęło się 6 czerwca 1944 r. Polskie okręty, m.in. lekki krążownik ORP „Dragon” oraz niszczyciele ORP „Błyskawica” i ORP „Piorun”, także wzięły udział w walkach z Niemcami. Oprócz tego inne polskie jednostki służyły jako transportowce. Lotnicy, którzy już wcześniej zdobyli uznanie sojuszników, również wzięli udział w operacji Overlord. Jeszcze przed samą inwazją uczestniczyli w bombardowaniu niemieckich linii transportowych. W kluczowym okresie wspomagali działania lądowe we Francji. Na zdjęciu ORP „Błyskawica”. Fot. NAC

Idąc do pierwszej bitwy będziecie żądali rachunku za całe 5 lat tej wojny – za Warszawę, za Kutno, za Westerplatte i za setki i tysiące bezbronnych ofiar, które zginęły z ręki zaborcy. Zażądamy rachunku za każde polskie życie, które zabrali nam Niemcy.

Słowa gen. Stanisława Maczka skierowane do polskich żołnierzy.

PANCERNIACY

▼ W sierpniu 1944 r. ruszyła do walki 1. Dywizja Pancerna z gen. Stanisławem Maczkiem na czele. Polscy żołnierze wzięli udział w bitwie pod Falaise, gdzie wraz z Kanadyjczykami dzielili zadanie domknięcia okrążenia niemieckiej 7. Armii. W walkach tych Wehrmacht i SS poniosły ciężkie straty, a kilkadziesiąt tysięcy Niemców dostało się do niewoli. Po tych walkach alianci ruszyli w kierunku Belgii i Holandii, gdzie następnie podkomendni gen. Maczka toczyli ciężkie walki o Gandawę i Bremę. Szlak bojowy polscy pancerniacy zakończyli, zdobywając główną bazę Kriegsmarine w Wilhelmshaven 5 maja 1945 r. Na zdjęciu dowódca 1. Dywizji Pancernej gen. bryg. Stanisław Maczek (po prawej) oraz szef sztabu dywizji mjr Ludwik Stankiewicz. Fot. NAC



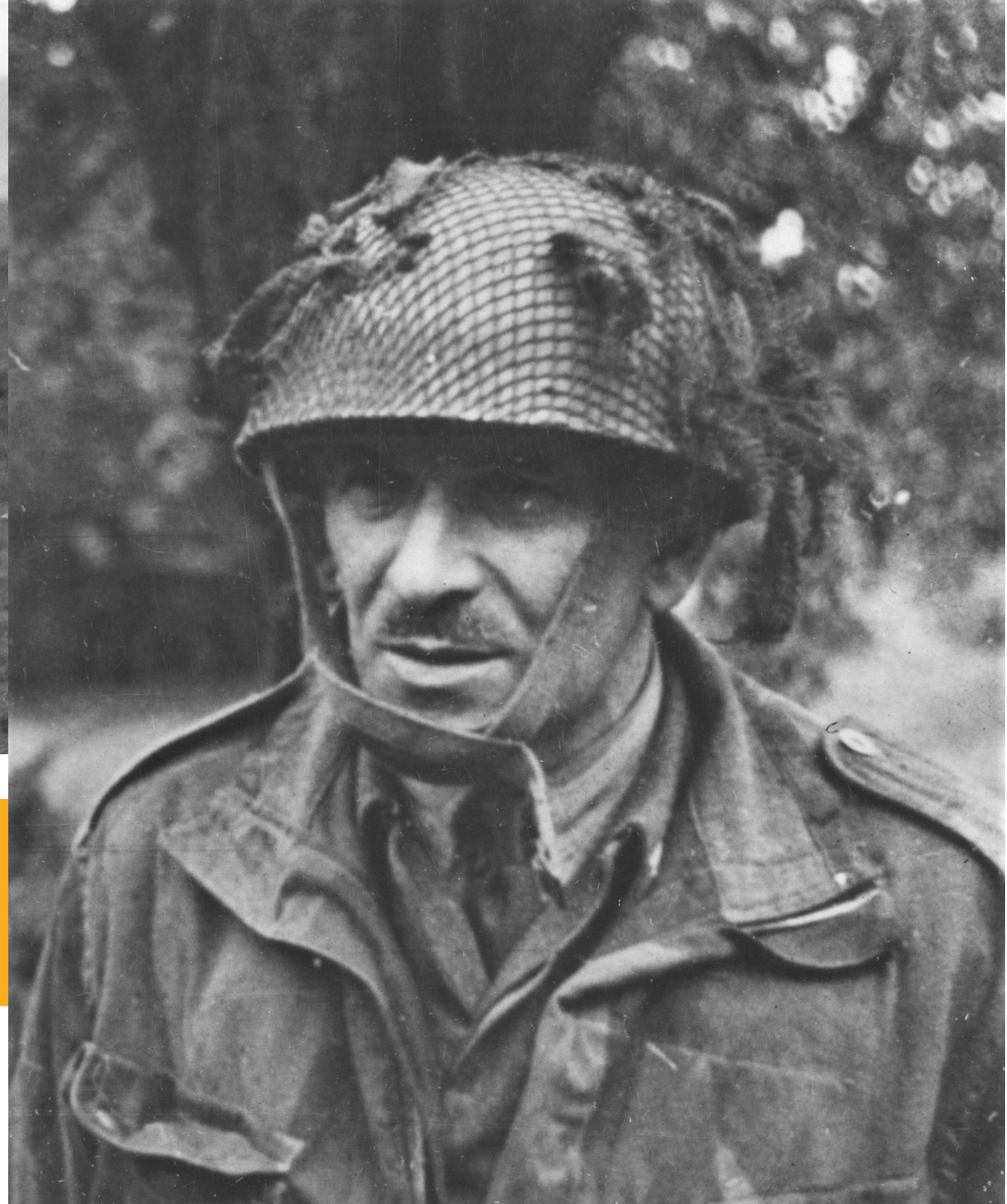


NA SPADOCHRONACH

▲ Z początkiem sierpnia 1944 r. 1. Samodzielna Brygada Spadochronowa dowodzona przez gen. Stanisława Sosabowskiego wspomóc miała powstańców warszawskich, tak się jednak nie stało. Wzięli oni za to udział w operacji Market-Garden, która rozpoczęła się w połowie września 1944 r. Polacy uczestniczyli w niezwykle krwawych walkach, wspierając brytyjską 1. Dywizję Powietrznodesantową w próbie zdobycia mostów na Renie w Arnhem w Holandii. Aliantom nie udało się jednak opanować tych kluczowych obiektów ani zapobiec ich zniszczeniu. Na zdjęciu żołnierze 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej. Fot. NAC

Generał Sosabowski, człowiek o mocnej i hardej duszy, karny żołnierz i gorący patriota, dążył zawsze do ułożenia swojej współpracy z Brytyjczykami w oparciu o zasadę: „równy z równymi”. [...] Niechże dla generała Sosabowskiego będzie nagrodą miłość prostych serc żołnierskich, „selfrespect” oraz dobrze zasłużony szacunek ludzki.

Gen. Kazimierz Sosnkowski o gen. Stanisławie Sosabowskim.



▲ Na zdjęciu dowódca 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej gen. bryg. Stanisław Sosabowski podczas walk w Holandii. Fot. AIPN



Strefa edukacji

Zwróć uwagę na...

- ▶ Drogę, jaką Polacy musieli pokonać ze Związku Sowieckiego, aby móc walczyć w 2. Korpusie Polskim na Półwyspie Apenińskim.
- ▶ Tworzenie również szkół junackich dla młodzieży, które oprócz nauki szkoliły dzieci m.in. w kwestiach wojskowych.
- ▶ Trudne warunki życia w czasie podróży Armii Andersa, z którą z ZSRS uciekały tysiące polskich kobiet i dzieci.
- ▶ Jedną z relacji, w której wspomina się, iż udział w walkach o Monte Cassino został gen. Andersowi zaproponowany ze względu na trudność zadania. Gdyby Polacy się nie zgodzili, zostaliby wysłani na inny odcinek walk.
- ▶ Rolę Polaków w czasie walk o klasztor na Monte Cassino, dzięki którym udało się otworzyć drogę w kierunku północnych Włoch.

Czy wiesz, że...

- ▶ Anglicy oraz inne nacje stacjonujące w Afryce nazywały Polaków, którzy przebyli tysiące kilometrów z obozów w ZSRS „prawosławnymi”. Tych, którzy dołączali do 2. Korpusu Polskiego, mając za sobą pobyt oraz szkolenie w Wielkiej Brytanii, określano „lordami”. Karpaczczyki, którzy zdobyli doświadczenie bojowe m.in. pod Tobrukiem, walcząc z oddziałami gen. Erwina Rommla „Lisa Pustyni”, byli znani jako „ramzesi”.

- ◀ Polacy wielokrotnie udowodnili wartość bojową w czasie II wojny światowej. Nie inaczej było także podczas walk o Monte Cassino, gdzie żołnierze polscy wykazali się poświęceniem i determinacją. Na zdjęciu żołnierze zatykający flagę Polski na jednym ze wzgórz na Monte Cassino. Fot. AIPN

POLSKIE SIŁY ZBROJNE

ARMIA ANDERSA

22 czerwca 1941 r. nastąpił atak niemieckiej Rzeszy na ZSRS. Doprowadziło to do rozmów aliantów z Sowietami, czego konsekwencją było m.in. podpisanie układu Sikorski-Majski 30 lipca 1941 r. Dało to polskim władzom na uchodźstwie możliwość stworzenia oddziałów z Polaków, którzy zostali deportowani w głąb ZSRS lub osadzeni w łagrach. Już w sierpniu tego roku zaczęto formować armię, która w przyszłości miała odegrać niebagatelną rolę w walkach na froncie włoskim. W tym samym czasie polskie dowództwo zaczęło dopytywać się Sowietów o oficerów Wojska Polskiego, którzy zostali wzięci do niewoli we wrześniu 1939 r., a następnie, jak się okazało, zamordowani w Katyniu.



W ZSRS

- ▲ Oddziały polskie zaczęto formować w 1941 r. w rejonie Buzułuku, gdzie zlokalizowano punkt zborny Polaków zwalnianych z miejsc przymusowego pobytu, łagrów i obozów jenieckich rozrzuconych po całym niemal ZSRS. Samo dotarcie do miejsca rekrutacji było często dużym wysiłkiem, szczególnie że Sowietci nie wychodzili naprzeciw potrzebom uwolnionych zesłańców. Przy armii gromadziły się całe rodziny, z kobietami i dziećmi, które często znajdowały się w wyjątkowo trudnej sytuacji i wymagały opieki. Na zdjęciu plakat L. Wiecheckiego „Przetrzymamy”. Tatiszczewo X 1941. Fot. NAC

WALKI WE WŁOSZECH

- ▼ W związku z coraz trudniejszą sytuacją Armii Andersa w ZSRS zapadła decyzja o ewakuacji ponad 100 tys. jej polskich żołnierzy i ich rodzin do Iranu. Stamtąd przez Irak, Palestynę i Egipt dotarli do Włoch. W lipcu 1943 r. utworzony został 2. Korpus Polski. Polacy do walk na Półwyspie Apenińskim dołączyli w styczniu 1944 r., a ich pierwszym celem było zdobycie klasztoru na Monte Cassino. 18 maja 1944 r., przy dużym udziale polskiego oręża, udało się wygrać bitwę, która otworzyła aliantom drogę na Rzym. Pomimo wielkiej daniny krwi zdobycie klasztoru jest jednym z największych sukcesów 2. Korpusu Polskiego w kampanii włoskiej. W następnych miesiącach kontynuowano walki, opanowując m.in. Ankone oraz Bolonię, co ostatecznie doprowadziło do poddania się wojsk niemieckich działających we Włoszech. Na zdjęciu walki pod Monte Cassino. Fot. AIPN



Monte Cassino urosło do słowa symbolu na świecie. Jest tak zawsze, że jest kilka bitew w wojnie, które każdy naród zna i pamięta. [...] Te wzgórza pełne są krwi przelanej za wolność. Przelanej o zdobycie tej wolności.

Fragment przemówienia gen. Władysława Andersa z 1959 r.



Strefa edukacji

Zwróć uwagę na...

- ▶ Szybką reakcją Polaków wobec agresora, gdy jeszcze w trakcie regularnych działań wojskowych powołano do życia organizację konspiracyjną.
- ▶ Wielowątkowość działań polskiego podziemia w czasie swojego istnienia.
- ▶ Fakt, że Polskie Państwo Podziemne było unikatowe w skali całego świata, gdyż prowadziło m.in. tajne nauczanie, miało własną pocztę, sądownictwo.
- ▶ Liczne akcje dywersyjne przeprowadzane przez polskie podziemie, m.in. na najważniejszych lub znanych z okrucieństwa Niemcach w Generalnym Gubernatorstwie.

Czy wiesz, że...

- ▶ W 1944 r. w okupowanej Polsce stacjonowały oddziały węgierskie, które stały wtedy po stronie Niemiec. Gdy w sierpniu wybuchło powstanie warszawskie, Węgrzy odmówili pomocy oddziałom niemieckim w walce z powstańcami. Żołnierze węgierscy byli życzliwie przyjmowani przez lokalną ludność, za co odwiedzali się, biorąc polskich partyzantów w niewolę, aby nie dostali się w ręce Niemców. Opatrywali ich, karmili, a następnie wypuszczali wolno.

- ◀ W związku z walką z okupantem na różnych szczeblach oraz polach Armia Krajowa potrzebowała również osób, które będą w stanie pomóc innym akowcom w razie zranienia. Stąd też dość liczną grupę stanowili medycy i sanitariusze, którzy opatrywali rannych. Na zdjęciu medyk Armii Krajowej. Fot. NAC

POLSKIE SIŁY ZBROJNE

ZWIĄZEK WALKI ZBROJNEJ – ARMIA KRAJOWA

Niepogodzeni z porażką Polacy byli zdeterminowani do kontynuowania walki z okupantem. Już 27 września 1939 r. utworzona została konspiracyjna organizacja Służba Zwycięstwu Polski. Data ta uznawana jest za początek działania Polskiego Państwa Podziemnego. Były to unikatowe w skali światowej tajne struktury działające na wielu płaszczyznach życia społecznego i państwowego. Jedną z nich były działania zbrojne.



ZWIĄZEK WALKI ZBROJNEJ

▲ Pod koniec 1939 r. utworzono ZWZ, którym najdłużej dowodził gen. Stefan Rowecki. Organizacja ta, w lutym 1942 r. przemianowana na AK, stanowiła siły zbrojne w kraju w czasie okupacji ziem polskich przez Niemcy i ZSRS. Jej celem było stworzenie ośrodków czynnego ruchu oporu oraz działanie na rzecz odbudowy państwa polskiego na drodze walki zbrojnej. W początkowym okresie możliwości jej prowadzenia były mocno ograniczone, dlatego skupiano się głównie na działaniach na mniejszą skalę, czyli dywersji. Na zdjęciu gen. Stefan Rowecki „Grot”. Fot. z publikacji *55 PPP 1919–1934. Jednodniówka, 1934, s. 6*

▼ Podział terytorium II RP na okręgi w strukturze ZWZ, a następnie AK. Mapa z zasobów IPN.



ARMIA KRAJOWA

▼ Po przemianowaniu ZWZ na AK zadania stojące przed organizacją nie uległy zmianie, m.in. prowadzono akcje odwetowe, wykonywano wyroki na kolaborantach oraz organizowano zamachy na przedstawicieli niemieckiej władzy okupacyjnej. Żołnierze konspiracji prowadzili intensywną działalność sabotażową, niszcząc składy paliwa, amunicji czy innych materiałów wojennych. Jednak za podstawowe zadanie podziemia niepodległościowego należy uznać przygotowanie żołnierzy polskich działających w kraju do ogólnonarodowego powstania przeciwko okupantom. Na zdjęciu przysięga 2. kompanii 7. batalionu 77. Pułku Piechoty AK Okręg Nowogródek. Fot. AIPN



Armia Krajowa w największym trudzie i wśród niezliczonych ofiar osiąga szczyty techniki konspiracyjnej, form i metod walki podziemnej, pełnej sukcesów i zwycięstw nad potężnym wrogiem. Walki Armii Krajowej, niezależnie od ich wagi politycznej mają wielkie znaczenie moralne dla Kraju, podtrzymują i krzepią ducha uciskanej ludności, utwierdzają społeczeństwo w jego nieugiętej postawie wobec okupanta.

Kazimierz Sosnkowski za: T. Krząstek, J. Tomczyk, *W 55 rocznicę powstania Armii Krajowej*, Warszawa 1997, s. 139.

SPOSÓB UŻYCIA.

Przygotowanie.

W pudełko blaszane "B" wkręcamy dwa zaciski "X" i "Y" odizolowane od blaszanej ściany pudełka. Następnie ustawiamy 2 baterijki elektryczne "E" przy przeciwnym przeciwległej ścianie pudełka, które przymocowujemy do ściany blaszką "D", przysróbowaną długą wkrętką "C".
W środek pudełka wkładamy trochę miękiego papieru i na niego kładziemy zegar "P" tak przygotowaną całość łączymy przewodami i łożymy:
I/Baterijki łączymy ze sobą w ten sposób, żeby bieguny środkowe \pm i -połączyć jednym drutem przez wyborowanie otworów w blaszkach mosiężnych i przeciągnięcie przez nie druta, który skręcamy mocno z każdego końca, bieguny zaś skrajne, a mianowicie minus baterijki lewej łączymy z zaciskiem "X" bezpóśrednio, biegun zaś plus baterijki prawej łączymy z końcem przewodu "L", odprowadzonego od zegara.
II/Koniec przewodu "L", odprowadzonego od zegara, /przewód z pętalką/ łączymy z nóżką zegara /jak rys/.
III/Do tej samej nóżki łączymy jeszcze jeden przewód, który przykręcamy do zacisku "Y".
Po wykonaniu połączeń J.W. obkładamy szczelnie zegar papierem, żeby nie ruszał się, na wierzchu kładziemy zapalnik "H", nie łącząc go z całością zamakamy pokrywkę blaszaną i pudełko "B", wkładamy do tekturowego pudełka "A" w sposób podany na szkicu. Wolną przestrzeń "G" wypełniamy kostkami mat. wyb. Wolną przestrzeń wypełniamy znowu papierem i nakładamy pokrywkę.

Użycie.

- 1/Otwieramy obie pokrywy pudełek.
- 2/wyjmujemy zegar i nastawiamy wskazówkę na godzinę jaka jest w danej chwili
- 3/Za pomocą szkiełka, nastawiamy koniec przewodów "L-M" na żądaną godzinę, /przyczem umacniamy szkiełko, żeby się nie ruszało/
- 4/Nakręcamy zegar, wykręcamy wszelkie śrubki ze ściany spodniej/tylnej/, żeby przez zapłatanie się ich w papier w czasie "chodu" zegara nie zatrzymały mechanizmu.
- 5/Chowamy zegar do pudełka/blaszane/
- 6/Unosimy lekko pudełko blaszane do góry z boku, w którym umocniliśmy umocowane są zaciski i przykręcamy zapalnik "H".
- 7/Pudełko wstawiamy jak poprzednio, "A" zapalnik i "H" umocowane już do zacisków kładziemy na pokrywce blaszanej, tak żeby wsunąć je w otwory w jednej z kostek/otwory te poprzednio należy wydiubnąć/
- 8/Caołość uszczelniamy papierem, zamakamy tekturową pokrywkę i wiążemy sznurkiem.

Uwaga.

Przed użyciem przy montowaniu, należy wypróbować całość, stosując się do przepisów jak 1, 2, 3, 4, 5, nastawiając zegar na czas najkrótszy np. 3 minuty i lekko go nakręcając/bez wyjęcia śrubek itp./Następnie do zacisków "X" i "Y" należy włączyć żarówkę baterijną i czekać efektu. Gdzie po upływie 3 minut żarówka zapali się, jasnym jest wtedy, że całość sprawnie funkcjonuje/patrz rys. 2/

Uwaga 2

Nie należy manipulować wskazówką i nastawiać zegar wzgl. nakręcać, gdy założony jest zapalnik, oraz nie należy przykręcać zapalników, gdy wskazówka jest w pobliżu końców "L" i "M". Lub gdy dotyka tych przewodów.

Uwaga 3

Ze względu na głośny "chód" zegara, należy go dobrze uszczelnić. Do uszczelniania używaj tylko gazet niemieckich, a stykiety polskie na baterijkach zerwij. !!!!!!!!!!!!!!!

▲ Instrukcja budowy bomby zegarowej wykorzystywanej przez Wacława Smoczyka w akcjach dywersyjnych skierowanych przeciwko niemieckiemu okupantowi. Fot. AIPN

POLSKIE SIŁY ZBROJNE

AKCJA „BURZA” I POWSTANIE WARSZAWSKIE

Większość działań zbrojnych prowadzonych przez Armię Krajową miała charakter dywersyjny, sabotażowy. W związku ze zbliżającym się do przedwojennych polskich granic frontem niemiecko-sowieckim podjęto jednak decyzję o realizacji zakrojonej na szeroką skalę akcji zbrojnej. Miała ona umożliwić państwu polskiemu oraz Polakom – żołnierzom i cywilnym przedstawicielom Polskiego Państwa Podziemnego – wystąpienie w roli gospodarzy na okupowanych przez Rzeszę terenach, a także obalić argument sowieckiej propagandy o rzekomej beczynności polskiego podziemia.



▲ Udzielanie pomocy rannemu na ulicy w czasie powstania warszawskiego. Fot. NAC



AKCJA „BURZA”

▲ Na początku 1944 r. oddziały Armii Czerwonej wkroczyły w przedwojenne granice Polski. Sowieci mieli co do naszego kraju już skonkretyzowane plany dotyczące jego przyszłości politycznej w sowieckiej strefie wpływów, jak również kwestii granic, które zamierzali na wschodzie oprzeć o tzw. linię Curzona. Wejście Armii Czerwonej dało znak żołnierzom AK do rozpoczęcia intensywnych i od dawna przygotowywanych działań. Ich celem było zmanifestowanie polskiej suwerenności na Kresach Wschodnich, które Sowieci po agresji 17 września 1939 r. uważali za część ZSRS. W konsekwencji rozpoczęto mobilizację wielkich jednostek AK. W ramach akcji „Burza” żołnierze AK, przy udziale Armii Czerwonej, odbili z rąk niemieckich m.in. Wilno i Lwów. Od sierpnia 1944 r. walczone również o Warszawę. Ostatecznie rozkaz zakończenia akcji, m.in. w obliczu wrogiej postawy Sowietów, został wydany 26 października 1944 r. przez gen. Leopolda Okulickiego „Niedźwiadka”. Na zdjęciu żołnierze 27. Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK na Wołyniu. Fot. AIPN

POWSTANIE WARSZAWSKIE

▼ Na podstawie rozkazu dowódcy AK gen. Tadeusza Komorowskiego „Bora” powstanie warszawskie rozpoczęło się 1 sierpnia 1944 r. o 17:00 (godzina „W”). W czasie „63 dni chwały” żołnierze AK walczyli z przeważającymi siłami niemieckimi oraz kolaboracyjnymi innych nacji. Oprócz regularnych walk organizowano akcje dywersyjne mające na celu utrudnić działanie Wehrmachtowi w tym regionie. Istotną rolę odegrali harcerze, którzy jako łącznicy i sanitariusze wspierali walczących. Gdy Polacy walczyli z Niemcami, Armia Czerwona zatrzymała swoją ofensywę, nie wkraczając do stolicy i oczekując na stłamszenie powstania. Co więcej, aktywnie rozbijała oddziały AK idące na pomoc walczącej Warszawie. Mimo ogromnego wysiłku nie udało się odnieść sukcesu militarnego, a miasto zostało zniszczone. Armia Krajowa udowodniła jednak, że dysponowała niebagatelną siłą militarną, a Polacy byli gotowi na wielkie poświęcenia i zdeterminowani do walki z Niemcami. Na zdjęciu żołnierz batalionu „Miotła” na Starym Mieście, druga połowa sierpnia 1944 r. Fot. AIPN



*Warszawskie dzieci, pójdziemy w bój,
Za każdy kamień twój, stolico, damy krew!
Warszawskie dzieci, pójdziemy w bój,
Gdy padnie rozkaz twój, poniesiem wrogom gniew!*

Fragment piosenki powstańczej, słowa napisał Stanisław Dobrowolski.

POLSKIE SIŁY ZBROJNE PARTYZANCI WALCZĄCY POZA STRUKTURAMI POLSKIEGO PAŃSTWA PODZIEMNEGO

Po kampanii wrześniowej i na początku października 1939 r. powstawały liczne niepodległościowe organizacje konspiracyjne, których celem było kontynuowanie walki z okupantem. Nie wszystkie jednak były gotowe na bezwarunkowe podporządkowanie się Związkowi Walki Zbrojnej, a potem Armii Krajowej. Niektóre z nich, jak Narodowe Siły Zbrojne czy Bataliony Chłopskie, osiągnęły znaczne rozmiary i odgrywały istotną rolę w walce z okupantem.



▲ IV Uderzeniowy Batalion Kadrowy na stanowisku. Fot. ze zbiorów Kazimierza Krajewskiego

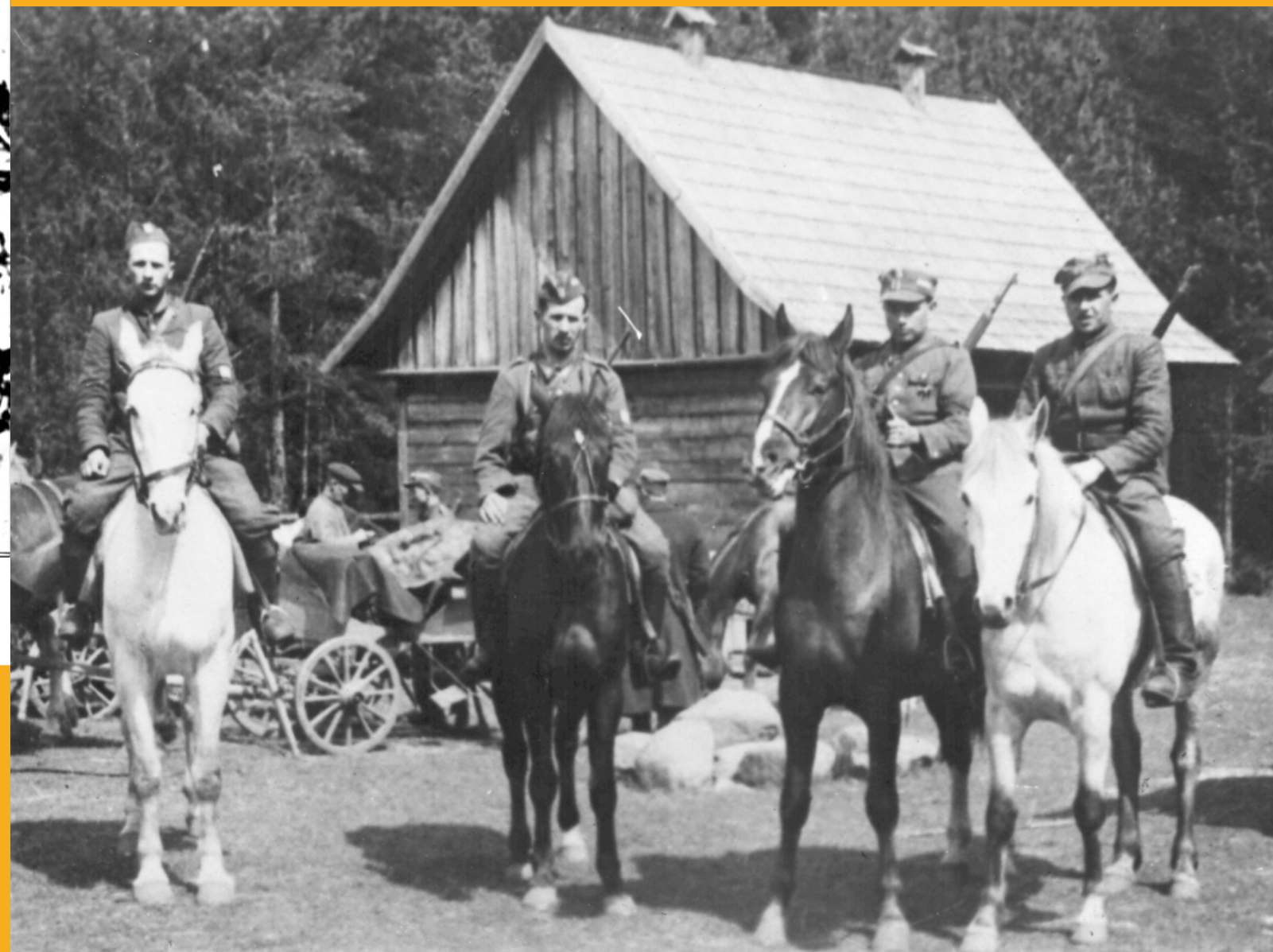


HUBALCZYCY

▲ We wrześniu 1939 r. żołnierze z części rozbitych jednostek zamierzali kontynuować walkę. Jedną z powstałych w tych okolicznościach formacji był Oddział Wydzielony Wojska Polskiego mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala”. Walczył on głównie na Kielecczyźnie, gdzie likwidował konfidentów oraz niemieckich urzędników i funkcjonariuszy. Hubalczyki stwarzali duże zagrożenie, wobec czego Niemcy organizowali na oddział obławę. W wyniku jednej z nich, 30 kwietnia 1940 r., śmierć poniósł sam „Hubal”, co zakończyło działalność jednego z pierwszych oddziałów partyzanckich na terenie okupowanej Polski. Na zdjęciu „Hubal” (z białym szalikiem) oraz jego żołnierze. Fot. AIPN.

UDERZENIOWE BATALiony KADROWE

▼ W 1942 r. w ramach Konfederacji Narodu powstały Uderzeniowe Bataliony Kadrowe, które po przejściu na Białostoczczyznę miały rozpocząć działalność partyzancką. Do tego jednak doszło dopiero latem 1943 r. Bataliony prowadziły bardzo intensywne działania bojowe, walczyły m.in. pod Pawłami niedaleko Bielska Podlaskiego oraz pod Cichą Wodą. Ostatecznie zapadła decyzja o scaleniu UBK z Armią Krajową, do czego doszło 17 sierpnia 1943 r. Na zdjęciu żołnierze I Uderzeniowego Batalionu Kadrowego. Fot. ze zbiorów Kazmierza Krajewskiego



W obliczu wiekuistości minionych pokoleń ojców i praojców, w obliczu nieśmiertelnego ducha Ojczyzny mojej, Polski, w obliczu zakutego w kajdany niewoli narodu polskiego – postanawiam i ślubuję w swym sumieniu człowieczym i obywatelskim, że na każdym miejscu i we wszystkich okolicznościach – walczyć będę z najeźdźcą o przywrócenie całkowitej wolności narodu polskiego i niepodległości państwowej Polski. Do walki tej stoję świadomie i dobrowolnie w bojowych szeregach B.Ch., kierowanych przez znaną mi organizację ideowo-polityczną, zmierzającą do Sprawiedliwej Polski Ludowej – na chrześcijańskich zasadach demokracji opartej. Na tej drodze walki – wszelkie zlecenia i rozkazy wykonywać będę rzetelnie i karnie. Powierzonych mi tajemnic nie ujawnię przed nikim, nawet przed najbliższymi mi osobami. W wykonywaniu rozkazów oraz w zachowywaniu powierzonych mi tajemnic – nie powstrzyma mnie nawet groza utraty życia. Stojąc w szeregach B.Ch. – do szeregów żadnej innej organizacji ideowo-politycznej nie wejdę i w żadnym wypadku z szeregów B.Ch. samowolnie nie wystąpię. Przrzeczenie to składam i ślubuję dotrzymać – tak mi dopomóż Bóg!

Przysięga Batalionów Chłopskich



BATALiony CHŁOPSKIE

▲ W 1940 r. utworzono Chłopską Straż, która w 1941 r. przemianowana została na Bataliony Chłopskie. Były one zaraz po Armii Krajowej najliczniejszą polską organizacją konspiracji niepodległościowej, w 1944 r. liczyły ok. 170 tys. osób. Działalność BCh skupiała się głównie na obronie polskiej wsi przed zbrodniczą polityką okupanta. Żołnierze organizacji rozbili więzienie w Pińczowie, a także zdobyli fragmenty niemieckiej rakiety V2, które następnie zostały wysłane do Wielkiej Brytanii. W 1944 r. doszło do scalenia BCh z AK, co było ważnym krokiem na drodze do jednolitego frontu walki z niemieckim okupantem. Na zdjęciu koncentracja oddziałów Batalionów Chłopskich i Szkoły Podchorążych Piechoty BCh w lesie Nowy Dwór. Fot. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Lublinie

NARODOWE SIŁY ZBROJNE

▼ W 1942 r. powstała formacja wojskowa obozu narodowego. Narodowe Siły Zbrojne z każdym rokiem działania zwiększały liczbę członków, co w znaczny sposób ułatwiało prowadzenie przedsięwzięć. Głównie prowadzono akcje w zakresie wywiadu oraz propagandy. Mocno rozwinięto również szkolenia wojskowych, z czego korzystały także inne organizacje konspiracyjne. Po scaleniu z AK w marcu 1944 r. oddziały brały udział w akcji „Burza” oraz powstaniu warszawskim. Na zdjęciu żołnierze oddziału działającego w ramach Narodowych Sił Zbrojnych. Fot. AIPN



Okolo 100-tysięczną armię NSZ stworzyła elita polskiej inteligencji. Profesorowie, doktorzy, ludzie z wyższym wykształceniem humanistycznym, ekonomicznym, prawniczym. Ta elita chciała, by po wojnie Polska była silnym organizmem państwowym, sięgającym Odry i Nisy Łużyckiej na Zachodzie. To miała być Polska wielka, która w ramach projektu Międzymorza łączyłaby rejon Europy określany granicami Bałtyku, Adriatyku i Morza Czarnego. Wewnątrz państwo miało być zarządzane przez ludzi światłych, którym nieobca jest wrażliwość cywilizacji chrześcijańskiej. A zatem Polska chrześcijańska w prawie i praktyce, posiadająca dobro w postaci państwa służącego narodowi i broniącego jego praw.

prof. Jan Żaryn



Strefa edukacji

Zwróć uwagę na...

- ▶ Rolę armii Berlinga, której utworzenie Stalin chciał wykorzystać politycznie.
- ▶ Fakt, iż tworzone oddziały były zależne od Armii Czerwonej, a nie polskiego rządu na emigracji.
- ▶ Żołnierzy, którzy z różnych powodów nie byli w stanie dotrzeć do punktów zbórnych wcześniej tworzącej się Armii Andersa, wobec tego, chcąc wrócić do kraju, dołączali do oddziałów m.in. 1. Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki.
- ▶ Ciężkie boje, które toczyła armia Berlinga w czasie marszu na Berlin, często tracąc znaczną liczbę żołnierzy.

Czy wiesz, że...

- ▶ 1 marca 1943 r. w Moskwie na wniosek Wandy Wasilewskiej i Alfreda Lampego powstał kierowany przez komunistów Komitet Organizacyjny Związku Patriotów Polskich (ZPP). Oficjalnie organizacja miała pełnić funkcję reprezentanta Polaków w ZSRS. Faktycznie jednak miała być narzędziem polityki Józefa Stalina i ZSRS w sprawie polskiej, tzn. przygotowywać warunki do przejęcia władzy przez komunistów, gdy wojna dobiegnie już końca. Związek Patriotów Polskich rozwijał działalność polityczną, wydawniczą, kulturalno-oświatową i opiekuńczą w licznych skupiskach zesłańców polskich. Działalność opiekuńcza była prowadzona głównie w ośrodkach wcześniej zorganizowanych pod patronatem rządu RP na emigracji.

- ◀ Armia Berlinga miała być odpowiedzią na utworzoną wcześniej Armię Andersa. Oprócz tego Stalinowi zależało na wykorzystaniu sprawy polskiej w prowadzonej przez niego polityce. Na zdjęciu gen. Zygmunt Berling na jednym ze spotkań kombatantów w okresie PRL. Fot. NAC

ARMIA BERLINGA CZY STALINA?

Józef Stalin, chcąc politycznie wykorzystać kwestię polską, postanowił w 1943 r. utworzyć polskie oddziały ściśle podległe Armii Czerwonej. W ten sposób narodziła się armia złożona w znacznej mierze z żołnierzy, którzy nie zdążyli dotrzeć na czas do oddziałów Andersa. Byli wśród nich też tacy, których wybór ograniczał się do pozostania w głębi ZSRS albo wyruszenia na front z szansą na powrót do kraju. Najmniejszą grupę tworzyli żołnierze dołączający do tzw. armii Berlinga ze względów ideologicznych. Wraz z przesuwającym się coraz bardziej na zachód frontem rosły napięcia między szeregowymi a kadrą oficerską oddziałów, gdyż obu grupom zależało na odmiennych celach. Żołnierze chcieli wywalczyć powrót do domów, podczas gdy oficerom wyższego szczebla zależało na bezwarunkowym wypełnieniu oczekiwań sowieckiej zwierzchności – bez żadnych warunków ze strony polskiej. Liczebność oddziałów zwiększyła się także po przekroczeniu linii Curzona, gdyż intensywnie mobilizowano Polaków. Licznie trafiali do berlingowców także żołnierze AK, których Sowietci łapali po wspólnych działaniach. Ostatecznie, pomimo że Polska znalazła się w obozie zwyciężców, nie dane jej było odzyskać pełnię niepodległości przez ponad czterdzieści kolejnych lat.



PIERWSZE WALKI

▲ Istotnym sprawdzianem dla nowo utworzonej 1. Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki miała być bitwa pod Lenino. W czasie dwudniowych walk 12 i 13 października 1943 r. oddział częściowo wykonał zadanie, ponosząc jednak ogromne straty, tracąc ok. 25% całego stanu osobowego. Z tego powodu dywizja musiała wycofać się z pierwszej linii frontu. Cały trud polskich żołnierzy miał jedynie dać kolejny argument w politycznych rozmowach Stalina z Zachodem. Na zdjęciu walki 1. Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki pod Lenino w 1943 r. (fotografia pochodzi ze zbiorów AIPN).

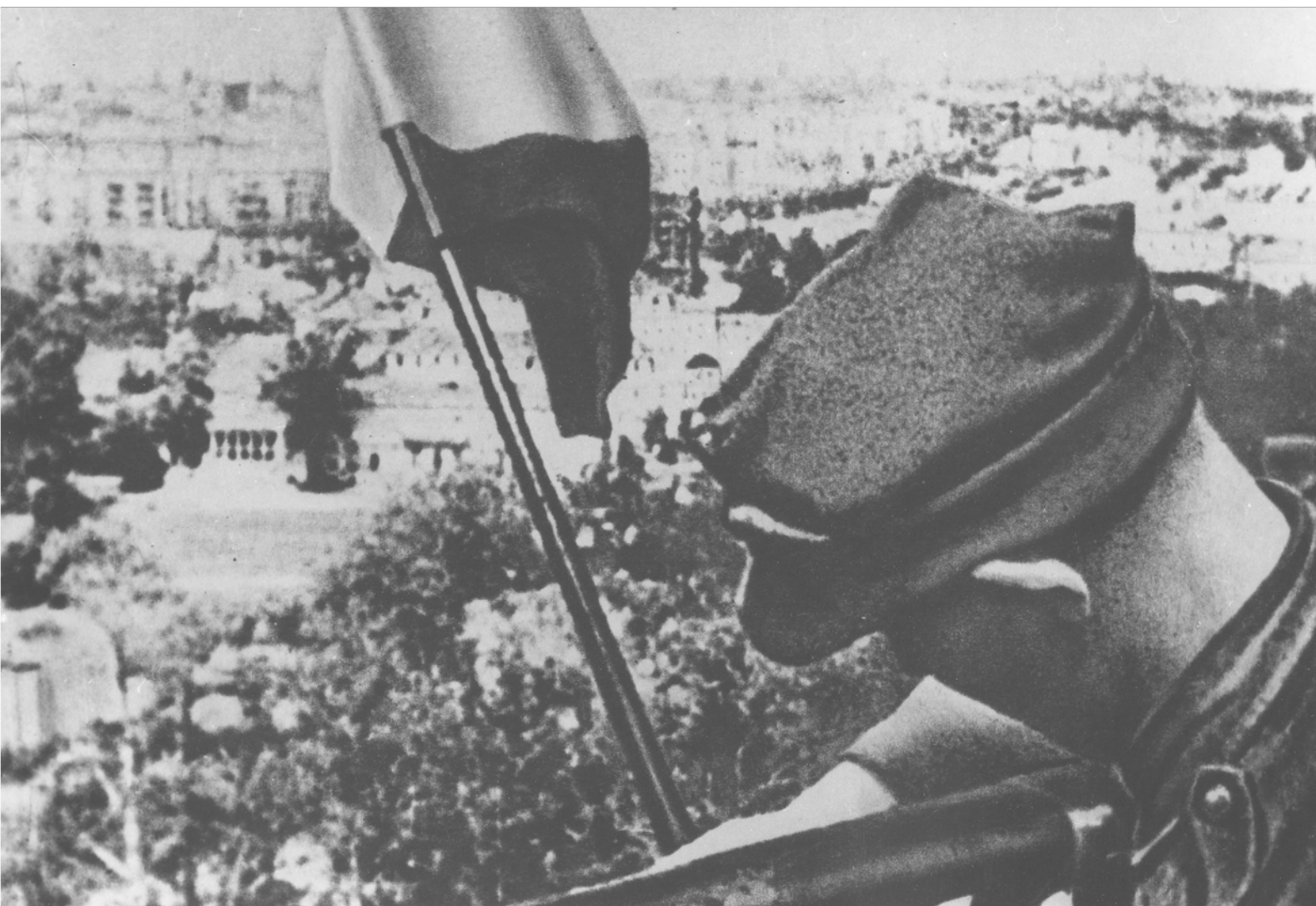
Nawiązałem osobistą łączność z dowódcą garnizonu Warszawy, który prowadzi bohaterską walkę powstańczą narodu z hitlerowskimi bandytami. Po zorientowaniu się w ogólnej sytuacji wojskowej przyszedłem do przekonania, że pomimo bohaterskiej postawy wojska i ludności cywilnej Warszawy są potrzeby, pokrycie których pozwoliłoby na szybsze zwycięstwo w walce z naszym wspólnym wrogiem. [...] Lotnictwo niemieckie niszczy miasto i ludność cywilną. [...] Bohaterska ludność Warszawy wierzy, że w najbliższych godzinach okaże jej jak najwydatniejszą zbrojną pomoc. Ułatwicie mi połączenie z marsz. Rokossowskim.

Fragment depechy kpt. Kaługina, oficera sowieckiego będącego w sztabie AK Warszawa w czasie powstania, wysłanej do Stalina 5 sierpnia 1944 r.

POWSTANIE WARSZAWSKIE

▼ W sierpniu 1944 r., gdy w Warszawie trwały ciężkie boje powstańców z żołnierzami Wehrmachtu, Armia Czerwona oraz podległe jej polskie oddziały stanęły pod Warszawą. Mimo że szeregowi żołnierze armii Berlinga chcieli pomóc rodakom walczącym w stolicy, nie uzyskano na to zgody dowództwa. Dopiero we wrześniu, gdy miasto dogorywało, wykonano desant sił 1. Armii na Czerniakowie. Było już jednak za późno, aby operacja ta, w którą zaangażowano nieproporcjonalnie względem potrzeb siły, zmieniła losy upadającego powstania. Na zdjęciu spóźniona próba pomocy powstańcom. Fot. z publikacji S. Reperowicz, *Drogą najkótszą*, Warszawa 1978, s. 78





OSTATNIE DZIAŁANIA

▲ Chyląca się ku upadkowi Rzesza Niemiecka do ostatnich dni swego istnienia stawiała zaciekle opór. Na początku 1945 r. 1. Armia Wojska Polskiego walczyła o przełamanie Wału Pomorskiego, a w marcu doszło do bitwy o Kołobrzeg. W drugiej połowie kwietnia 1945 r. polscy żołnierze z 2. Armii WP podlegli dowództwu Armii Czerwonej wzięli udział w bitwie pod Budziszynem. Z powodu złego dowodzenia Polacy ponieśli tam ogromne straty, które były niewspółmierne do rezultatu działań. Oprócz tego polskie oddziały walczyły również w Berlinie, gdzie przyczyniły się do ostatecznego zdobycia miasta. Na zdjęciu zatknięcie polskiej flagi nad Berlinem. Fot. AIPN



Na zdjęciu żołnierze 1. Warszawskiej Dywizji Piechoty składają przysięgę w Sielcach nad Oką. Fot. AIPN

POLACY W WALCE O WOLNOŚĆ

OKOŁO 1 000 000 ŻOŁNIERZY POLSKICH WALCZĄCYCH WE WRZEŚNIU I PAŹDZIERNIKU 1939 R.

OKOŁO 876 000 ZGINĘŁO, ZOSTAŁO RANNYCH LUB TRAFIŁO DO NIEWOLI NIEMIECKIEJ ORAZ SOWIECKIEJ

OKOŁO 85 000 ŻOŁNIERZY LICZYŁA ARMIA POLSKA WE FRANCJI

OKOŁO 130 SAMOLOTÓW ZESTRZELONYCH PRZEZ POLAKÓW W TRAKCIE BITWY O ANGLIĘ

OKOŁO 48 000 ŻOŁNIERZY SŁUŻYŁO W 2. KORPUSIE POLSKIM W CZASIE WALK O MONTE CASSINO

W SZCZYTOWYM MOMENCIE ARMIA KRAJOWA MIAŁA 360 000 ZAPRYSIĘŻONYCH ŻOŁNIERZY

OKOŁO 18 000 ŻOŁNIERZY POLSKICH POLEGŁO W CZASIE POWSTANIA WARSZAWSKIEGO

POLSKA MARYNARKA WOJENNA ZNISZCZYŁA 50 OKRĘTÓW I STATKÓW ORAZ 20 SAMOLOTÓW



▲ Korespondent wojenny 2. Korpusu Polskiego Melchior Wańkowicz ogląda niemiecki pocisk moździerzowy wystrzelony w trakcie bitwy o Monte Cassino, maj 1944 r. Fot. NAC

KALENDARIUM

1938

- 24 X** Przedstawienie żądań niemieckich wobec Polski przez ministra spraw zagranicznych III Rzeszy Joachima von Ribbentropa
- 19 XI** Przekazanie przez ambasadora Polski w Berlinie Józefa Lipskiego negatywnej odpowiedzi rządu polskiego wobec żądań
- 26 XI** Opublikowanie polsko-sowieckiego komunikatu, w którym podkreślono nienaruszalność stosunków pokojowych obydwu krajów, opartych na obowiązującym pakcie o nieagresji z 1932 r.

1939

- 21 III** Ponowienie przez Joachima von Ribbentropa żądań Rzeszy Niemieckiej wobec Polski
- 26 III** Przekazanie przez ambasadora Polski w Berlinie Józefa Lipskiego negatywnej odpowiedzi rządu polskiego wobec żądań
- 31 III** Udzielenie Polsce przez premiera Wielkiej Brytanii Neville'a Chamberlaina jednostronnej gwarancji „przed zamachem ze strony Niemiec”
- 11 IV** Początek opracowywania przez Niemców strategicznego planu wojny z Polską „Fall Weiss”
- 28 IV** Wypowiedzenie przez Adolfa Hitlera polsko-niemieckiego paktu o nieagresji oraz brytyjsko-niemieckiego układu morskiego z 1935 r.
- 19 V** Podpisanie protokołu polsko-francuskiego, w którym Francja zobowiązywała się, że w wypadku ataku Niemiec na Polskę rozpocznie działania ofensywne przeciwko Niemcom
- 22 VIII** Wydanie przez Adolfa Hitlera niemieckim wojskom rozkazu ataku na Polskę 26 sierpnia 1939 r.
- 23 VIII** Podpisanie w Moskwie układu o nieagresji pomiędzy ZSRS a Niemcami, czyli paktu Ribbentrop–Mołotow
- 25 VIII** Podpisanie w Londynie układu sojuszniczego pomiędzy Wielką Brytanią a Polską
- 26 VIII** Odwołanie rozkazu ataku na Polskę na wieść o zawarciu polsko-brytyjskiego sojuszu
- 31 VIII** Wydanie przez Adolfa Hitlera niemieckim wojskom rozkazu ataku na Polskę 1 września o godzinie 4:45

- 1 IX** Polacy z Wołyńskiej Brygady Kawalerii prowadzą walki z Niemcami nad Mokrą
- 1 IX** Obrona Poczty Polskiej w Gdańsku
- 1–4 IX** Walki obronne polskiej 20. Dywizji Piechoty na tzw. pozycji mławskiej
- 1–5 IX** Oddziały z Armii „Modlin” prowadzą w Borach Tucholskich walki z niemieckimi żołnierzami z 19. Korpusu Pancernego oraz 2. Korpusu Armijnego
- 1–7 IX** Polacy bronią Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte
- 1–19 IX** Walki obronne prowadzone na Kępie Oksywskiej
- 2–3 IX** Obrona Polaków rejonu umocnionego Węgierska Górka
- 2–4 IX** Walki polskiej 10. Brygady pancerno-motorowej w okolicy Jordanowa
- 2–5 IX** Oddziały z Armii „Łódź” prowadzą pod Borowską Górą walki z niemieckimi żołnierzami z 4. Dywizji Pancerniej
- 7–10 IX** Obrona fortów piątnickich przed oddziałami z 2. Armii niemieckiej
- 7–10 IX** Polacy bronią umocnionego odcinka w rejonie Wizny
- 8–28 IX** Obrona stolicy Polski – Warszawy
- 9–18 IX** Walki nad Bzurą stoczone przez armie polskie „Poznań” i „Pomorze” z niemieckimi armiami, 8. i 10., uznane za największą bitwę prowadzoną w czasie wojny obronnej Polski 1939 r.
- 11–13 IX** Walki 18. Dywizji Piechoty prowadzone pod Zambrowem oraz Andrzejewem
- 15–16 IX** Zwycięskie walki Polaków z Niemcami pod Jaworowem
- 17 IX** Agresja ZSRS na Polskę
- 17 IX** Obrona Czortkowa przed Armią Czerwoną
- 17–20 IX** Działania defensywne w Rejonie Umocnionym Sarny
- 18–19 IX** Walki obronne w Wilnie przeciwko żołnierzom ZSRS
- 19 IX** Obrona oddziałów KOP przed Sowietami pod Oszmianą
- 20–20 IX** Obrona Grodna
- 21–22 IX** Polskie oddziały toczą walki z Sowietami pod Kodziowcami
- 27 IX** Utworzenie Służby Zwycięstwu Polski
- 28 IX** Walki SGO „Polesie” z Armią Czerwoną pod Jabłoniem
- 28 IX** Polacy z KOP walczą z żołnierzami ZSRS pod Szackiem
- 30 IX** Działania polskie prowadzone przeciwko wojskom ZSRS pod Milanowem
- 1 X** Walki oddziałów KOP z radzieckimi oddziałami pod Wytycznem
- 2 X** Kapitulacja Polaków na Helu
- 2–5 X** Walki Polaków z Niemcami pod Kockiem – ostatnia bitwa Wojska Polskiego w czasie wojny obronnej Polski w 1939 r.

1940

- 4 I** Podpisanie polsko-francuskiej umowy wojskowej
- 9 IV–8 VI** Udział Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich w bitwie pod Narwikiem w Norwegii
- 30 IV** Śmierć mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala” w okolicy Anielina
- 10 V–25 VI** Walki Polaków w ramach obrony Francji przed Rzeszą Niemiecką
- 30 VI** Mianowanie gen. Stefana Roweckiego komendantem ZWZ na cały kraj
- 10 VII–31 X** Bitwa o Anglię
- 3 XII** Początek działalności Delegatury Rządu na Kraj

1941

- 14 II** Przeprowadzenie pierwszego zrzutu cichociemnych
- 5 IV** Śmierć gen. Franciszka Kleeberga w niemieckim oflagu
- 22 VI** Atak Niemiec na ZSRS
- 30 VII** Układ Sikorski–Majski
- 19 VIII–12 XII** Udział Polaków w walkach o Tobruk w Afryce
- IX** Początek tworzenia armii polskiej w ZSRS

1942

- 14 II** Rozkaz Naczelnego Wodza przemianowujący ZWZ na Armię Krajową
- III** Ewakuacja Armii Polskiej z ZSRS do Iranu
- III–IV** Na balustradzie warszawskiej kawiarni Lardellego pojawia się po raz pierwszy publicznie kotwica Polski Walczącej
- VIII** Ewakuacja reszty Armii Polskiej z ZSRS do Iranu (łącznie 116 tys.)
- 7–8 X** Armia Krajowa przeprowadza akcję „Wieniec”, polegającą na sparaliżowaniu niemieckich transportów poprzez wysadzenie torów kolejowych wokół Warszawy

1943

- 26 III** Akcja pod Arsenalem
- 19 IV** Wybuch powstania w getcie warszawskim
- 25 IV** Józef Stalin zrywa stosunki dyplomatyczne z rządem polskim na emigracji
- 30 VI** Aresztowanie gen. Stefana Roweckiego przez Niemców
- 4 VII** Śmierć gen. Władysława Sikorskiego w katastrofie lotniczej pod Gibraltarem
- 15 VII** Przysięga zorganizowanej przez komunistów w ZSRS 1. Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki
- 12–13 X** Walki 1. Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki pod Lenino
- 28 XI–1 XII** Konferencja w Teheranie

1944

- 1 I** Powstanie Armii Ludowej
- 4 I** Początek akcji „Burza”
- 1 II** W zamachu przeprowadzonym przez Armię Krajową zginął Franz Kutschera
- IV** Powstaje kadrowa organizacja „Nie” z gen. Augustem Emilem Fieldorfem na czele
- 18 V** 2. Korpus Polski gen. Władysława Andersa zdobywa Monte Cassino
- 6 VI** Lądowanie aliantów w Normandii, udział polskiego lotnictwa oraz marynarki wojennej
- 7 VII** Początek operacji „Ostra Brama”
- 1 VIII** Wybuch powstania warszawskiego
- 11 VIII** Sformowanie Brygady Świętokrzyskiej NSZ
- 12–21 VIII** Udział 1. Dywizji Pancerniej w walkach pod Falaise
- 17–27 IX** Operacja „Market-Garden”, w której udział bierze 1. Samodzielna Brygada Spadochronowa gen. Sosabowskiego
- 1 X** Leopold Okulicki został mianowany komendantem głównym Armii Krajowej
- 2 X** Podpisanie aktu kapitulacji powstania warszawskiego
- 28 X** Przeprowadzenie ostatniego zrzutu cichociemnych

1945

- I–V** Ludowe Wojsko Polskie bierze udział w ofensywie Armii Czerwonej
- 19 I** Gen. Leopold Okulicki rozwiązuje Armię Krajową
- 4–11 II** Konferencja w Jałcie
- 27 III** Aresztowanie przez NKWD przywódców Polskiego Państwa Podziemnego
- 2 V** Armia Czerwona przy udziale 1. DP im. Tadeusza Kościuszki zdobywa Berlin
- 6 V** 1. Dywizja Pancerna gen. Stanisława Maczka wkroczyła do Wilhelmshaven
- 8 V** Zakończenie wojny w Europie

MODUŁ EDUKACYJNY

Propozycja zadań dla ucznia

1. Szkoła ponadpodstawowa / praca pod kierunkiem

Podziel klasę na cztery grupy. Każda z nich otrzyma materiał pomocniczy w postaci broszury z serii IPN „Bohaterowie Niepodległej” (do pobrania ze strony internetowej przystanekhistoria.pl, zakładka: biblioteka cyfrowa). Grupa I – „Stefan Kossecki”, grupa II – „Wacław Lipiński”, grupa III – „Jan Piwnik”, grupa IV – „Jan Szypowski”. Zadaniem każdej z grup jest opracowanie życiorysu wskazanej osoby, zgodnie z poniższym schematem. Po zaprezentowaniu pracy wszystkich grup uczniowie wraz z nauczycielem podsumowują opracowany materiał, próbując odpowiedzieć na następujące pytania:

- ▶ Jakie dostrzegasz podobieństwa i różnice w działalności poszczególnych bohaterów?
- ▶ Na czym polegała specyfika walki wymienionych bohaterów? Czy wszyscy działali w tym samym czasie?

Imię i nazwisko:
Lata życia:
Miejsce urodzenia:
Miejsce działalności:
Aktywność przed odzyskaniem niepodległości:
Aktywność w okresie kształtowania się granic Polski oraz II RP:
Czynniki, które wpłynęły na podjęcie działalności narodowej i walki z agresorami:

2. Szkoła podstawowa

Wykonaj plakat motywujący Polaków do obrony kraju. Wykorzystaj do tego np. program Canva.

3. Szkoła ponadpodstawowa

Na podstawie wiedzy własnej oraz tych materiałów edukacyjnych wpisz odpowiednie dane do tabeli prezentującej wybrane działania wojskowe toczące w czasie II wojny światowej.

Nazwa formacji wojskowej	Miejsce bitwy	Data bitwy	Dowódca
	Węgierska Górka		ppłk Tadeusz Semik płk Janusz Gaładyk
		7-10 IX 1939	kpt. Władysław Raginis
Armia „Poznań” Armia „Pomorze”			gen. Tadeusz Kutrzeba gen. Władysław Bortnowski
	Kock	2-6 X 1939	
Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich		IV-V 1940	
	Anglia	10 VII-31 X 1940	-
	Arnhem		gen. Stanisław Sosabowski
2. Korpus Polski	Monte Cassino		
	Lenino		gen. Zygmunt Berling

4. Szkoła podstawowa

Posiłkując się panelami wystawy, wyjaśnij pojęcia:

- ▶ Plan „Zachód”
- ▶ KOP
- ▶ Pancerniacy
- ▶ Akcja „Burza”

5. Odszukaj na wystawie poniższe fotografie i dopasuj do nich właściwe wydarzenie.



Walki o Monte Cassino



Powstanie warszawskie



Walki pod Lenino



Bitwa o Anglię



Obrona Warszawy

6. Szkoła ponadpodstawowa

Odszukaj informacje o szczegółach „Planu Zachód” i założeniach „Planu Wschód”, porównaj oba plany. Wyjaśnij, czy Polacy spodziewali się ataku ze strony ZSRS?

7. Na podstawie informacji zawartych na wystawie oraz wiedzy pozaźródłowej zaprojektuj (za pomocą np. programu Canva) własny plakat z okresu II wojny światowej. Zwróć uwagę na elementy budowy plakatu: duży format, grafika i walory artystyczne, hasła i treść oraz jego podstawowe cele – informacyjny, propagandowy.

8. Szkoła podstawowa

Na podstawie informacji zawartych w broszurze oraz innych źródeł wiedzy podpisz na mapie najważniejsze miejsca walk, w których udział brali polscy żołnierze (poza granicami kraju).



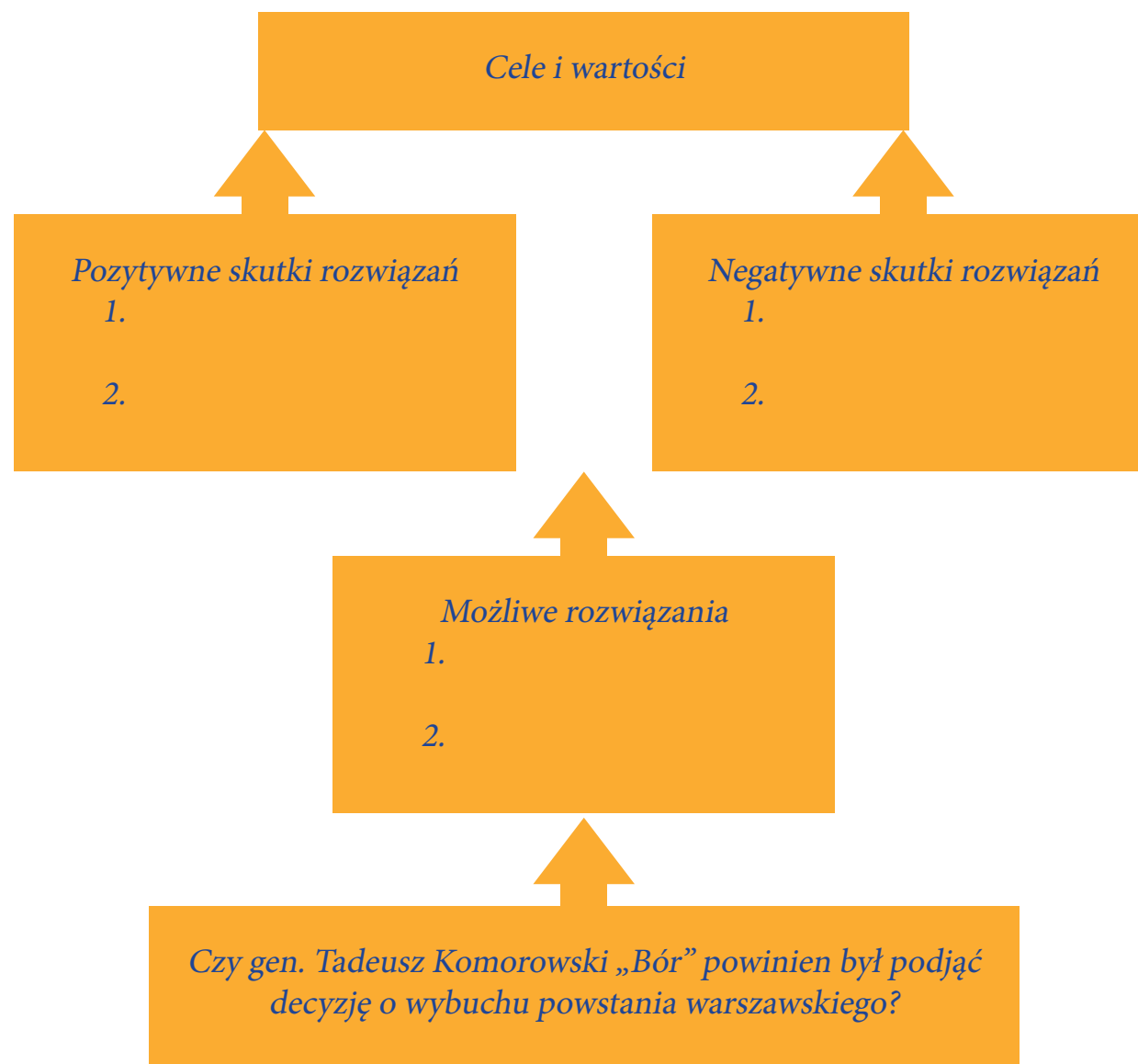
9. Szkoła podstawowa

Odszukaj informacje o szczegółach „Planu Zachód” i założeniach „Planu Wschód”, wypisz czas powstania i założenia, porównaj oba plany. Wyjaśnij, czy Polacy spodziewali się ataku ze strony ZSRS?

10. Na podstawie planszy *Partyzanci walczący poza strukturami polskiego państwa podziemnego* (w broszurze str. 49–53) wymień organizacje, które prowadziły taką działalność. Która, Twoim zdaniem, odegrała największą rolę w walce z okupantami? Odpowiedź uzasadnij.

11. Szkoła podstawowa

Opierając się na treści wystawy oraz wiedzy zdobytej na lekcji, uzupełnij schemat drzewa decyzyjnego w odniesieniu do decyzji o wybuchu powstania warszawskiego.



12. Wykorzystując wiadomości zawarte na planszach wystawy, wymień walki, w których uczestniczyli Polacy w czasie II wojny światowej, mające Twoim zdaniem największy wpływ na ostateczny sukces aliantów. Odpowiedź uzasadnij.

13. Korzystając z literatury, prasy oraz wiadomości z Internetu, przygotuj portfolio na temat wybranego przez siebie Polaka, który brał udział w II wojnie światowej.

14. Szkoła ponadpodstawowa

Przygotuj interaktywną mapę na podstawie informacji zawartych w broszurze oraz innych źródeł wiedzy, podpisz na mapie najważniejsze miejsca walk, w których udział brali polscy żołnierze (poza granicami kraju).

15. W grupach uporządkujcie chronologicznie wydarzenia

akcja „Burza”, walki pod Kockiem, bitwa o Anglię, walki o Monte Cassino, bitwa pod Lenino, powstanie warszawskie, walki na Westerplatte, bitwa o Narwik, walki pod Tobrukiem, operacja „Market-Garden”, walki pod Wilhelmshaven, bitwa pod Pawłami, walki pod Budziszynem, śmierć „Hubala”, przemianowanie ZWZ na AK, początek formowania armii Andersa

1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945

16. Oceń poprawność poniższych zdań, zaznaczając przy zdaniach prawdziwych literę P, a przy zdaniach fałszywych F.

Marszałkiem Polski w 1939 r. był Józef Piłsudski	P	F
Ostatnią regularną bitwą w czasie obrony Polski była ta stoczona pod Kockiem	P	F
W bitwie o Anglię oprócz polskich lotników udział wzięły również okręty	P	F
1. Samodzielna Brygada Spadochronowa dowodzona była przez gen. Stanisława Maczka	P	F
Wzgórze na Monte Cassino udało się zdobyć 18 maja 1944 r.	P	F
Działalność partyzancka rozpoczęła się jeszcze we wrześniu 1939 r.	P	F

17. Szkoła ponadpodstawowa

Przyporządkuj wymienionym poniżej postaciom właściwe informacje, które ich dotyczą.

- | | |
|------------------------------|--------------------------|
| A. Henryk Dobrzański „Hubal” | B. Władysław Anders |
| C. Franciszek Kleeberg | D. Stefan Rowecki „Grot” |

1. Generał Wojska Polskiego, który wyprowadził Polaków z ZSRS, dowodził 2. Korpusem Polskim w czasie walk pod Monte Cassino.
2. W okresie międzywojennym brał udział w zawodach hippicznych, uczestniczył w wojnie obronnej w 1939 r., był pierwszym partyzantem Polski.
3. Dowódca 1. Polskiej Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki, którą dowodził w czasie walk pod Lenino.
4. Generał Wojska Polskiego, który dowodził SGO „Polesie” oraz walczył zarówno z Niemcami, jak i Sowietami.
5. Komendant Związku Walki Zbrojnej, a następnie dowódca Armii Krajowej, aresztowany w 1943 r., zamordowany w obozie w sierpniu 1944 r.

- | | | | |
|----|----|----|----|
| A. | B. | C. | D. |
|----|----|----|----|

18. Podsumuj polski czyn zbrojny, wpisując znak „x” przy wydarzeniach, w których brali udział Polacy.

- Lądowanie w Normandii
- Bitwa pod Falaise
- Bitwa o Leningrad
- Bitwa o Midway
- Walki pod El-Alamejn
- Bitwa pod Lenino
- Bitwa pod Budziszynem

19. Opierając się na treści wystawy oraz wiedzy zdobytej na lekcji, przeprowadź analizę SWOT w odniesieniu do decyzji o wybuchu powstania warszawskiego.

20. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Odszukaj na planszy nr 2 informacje o szczegółach „Planu Zachód” i założeniach „Planu Wschód”, wypisz czas powstania i założenia, porównaj oba plany.

21. Szkoła podstawowa

Wykorzystując informacje zawarte na wystawie oraz wiedzę pozaźródłową, w parach stwórzcie lapbooka dotyczącego jednej z postaci prezentowanych w wystawie. Użyjcie do tego odpowiedniego programu.

Przykładowe tematy esejów

Szkoła podstawowa

1. Brytyjski premier Winston Churchill, odnosząc się do polskich bohaterów, powiedział: „Nigdy w historii ludzkich konfliktów tak wielu nie zawdzięczało tak dużo tak nielicznym” – oceń trafność tych słów do oceny walki Polaków w bitwie o Anglię.
2. Opisz na trzech przykładach podejmowane przez Polaków formy walki w czasie II wojny światowej.
3. Na podstawie wiadomości z wystawy wyjaśnij przyczyny powołania armii Berlinga.

Szkoła ponadpodstawowa

1. Bitwa o Anglię a rozwój sytuacji militarnej w Europie – na podstawie wiadomości z wystawy i wiedzy własnej oceń efekty działań podjętych przez aliantów.
2. Scharakteryzuj działania partyzanckie prowadzone na terenie okupowanej Polski w czasie II wojny światowej.
3. Armia Berlinga czy armia Stalina? Opierając się na źródłach i wiedzy pozaźródłowej, wyjaśnij kontekst powstania polskich jednostek wojskowych na wschodzie.

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

1. Na podstawie plansz 6, 7, 8, 9, 13 opisz na trzech przykładach podejmowane przez Polaków formy walki w czasie II wojny światowej.
2. Na podstawie planszy nr 13 wypisz przyczyny powstania armii Berlinga.

Praca z tekstem źródłowym

Tekst źródłowy nr 1

Miałem 12 lat, kiedy 1 września 1939 roku wybuchła II wojna światowa zapoczątkowana napaścią zbrojną Niemców na nasz kraj. Mieszkałem niedaleko Białegostoku na wsi [...], już od wiosny ludzie odczuwali pewien niepokój. W rozmowach sąsiedzkich prowadzonych w wolnych chwilach dominował temat ewentualnej wojny z Niemcami, komentowano wiosenne wystąpienie w Sejmie Ministra Spraw Zagranicznych płk. Becka oraz Marszałka Rydza-Śmigłego, roztrząsano przyczyny pożaru dworca kolejowego w Warszawie, porównywano siły polskich i niemieckich wojsk. Na opłotkach wiejskich pojawiły się afisze propagandowe o polskiej armii, że jest zwarta, silna i gotowa odeprzeć nieprzyjaciela; narysowane były klucze samolotów lecących nad zwartymi szeregami piechoty i podobizna marszałka Polski. [...]

W dniu 1-go września [...] usłyszałem dalekie odgłosy wybuchów, a po pewnym czasie obcy warkot wysoko lecącego samolotu. Kiedy później przyszedłem do domu [...] dowiedziałem się od Ojca, że wybuchła wojna. Wojna – wojnę toczy się gdzieś daleko, a robotę swoją na gospodarstwie trzeba robić. [...] Młóciliśmy cepami i słuchaliśmy, jak kilkakrotnie w ciągu dnia przelatywały wysoko nad nami niemieckie samoloty, a potem słychać było dalekie wybuchy zrzuconych bomb. Działań frontowych w naszej okolicy nie było, ale odgłosy kanonady artyleryjskiej świadczące o toczących się walkach docierały do nas z odległej Wizny nad Narwią, gdzie oddziały polskie broniły przepraw. Ostatni raz widziałem żołnierzy polskich po 10-tym września. [...] Po 14-tym września wojska niemieckie zajęły Białystok, ale żołnierzy niemieckich nie widziałem, gdyż wkrótce wycofali się, a do nas przyszli Bolszewicy.

Relacja Antoniego Czecha „Wojna na Podlasiu” ze zbiorów Fundacji „Moje Wojenne Dzieciństwo”.

Polecenia do tekstu:

1. Określ rodzaj źródła.
2. Na podstawie źródła i wiedzy pozaźródłowej wskaż, do jakich słów ministra Becka odwołuje się autor tekstu.
3. Na podstawie tekstu źródłowego napisz, dlaczego Niemcy niedługo po zajęciu Białegostoku wycofali się z niego i oddali ZSRG?
4. Wyjaśnij zmianę życia na wsi po wybuchu II wojny światowej.

Pytanie dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

1. Wskaż fragment opisujący życie na wsi.

Tekst źródłowy nr 2

Wszyscy to wiedzieliśmy, wszyscy to przeżywaliśmy, a jednak trzeba było to sobie wyraźnie i jeszcze raz uprzytomnić: lato 1940 roku było straszne. Straszne dla wszystkich ludzi dobrej woli. Wtedy, w owym lipcu, nie śpiewały im ptaki, nie pieściło ich słońce, nie dla nich był nawet spokojny chleb, w pocie czoła zdobyty. Cała wolna jeszcze ludzkość przecierała sobie przerażone oczy i budziła się jakby z koszmarnego snu do jawy, która miała być również koszmarem, tylko jeszcze posępniejszym. Światem wstrząsały niebывałe dotychczas dreszcze, serca miliardów ludzi tłukły się w najgorszym przeczuciu, w niepokoju, w rozpacz, w zwątpieniu. Wszyscy ludzie, wszyscy – i ten u góry, i ten na dole, i wrażliwy, i ociężały, i cockney nad Tamizą, i kabokło w Brazylii, i górnik w Pensylwanii, i hodowca w Australii, i plantator na Jawie – wszyscy, jakby porażeni, tracili nadzieję. Oczekiwali ostatecznej klęski. Klęski już nie tylko Wielkiej Brytanii, ostatniego wolnego bastionu Aliantów na Zachodzie Europy, lecz całego cywilizowanego świata.

Fragment książki Arkadego Fiedlera.

Polecenia do tekstu:

1. Określ rodzaj źródła.
2. Zidentyfikuj, o jakiej bitwie mowa w tekście?
3. Na podstawie innych źródeł wiedzy przygotuj krótki biogram Arkadego Fiedlera.
4. Uzasadnij w trzech argumentach tezę, dlaczego według autora przegrana Wielkiej Brytanii w Europie oznaczałaby klęskę całego cywilizowanego świata.

Tekst źródłowy nr 3

Dnia 14 lutego 1942 r.

Kalina

W ślad za moim rozkazem I.2926 z dnia 3 IX 1941 r.

1. Znoszę dla użytku zewnętrznego nazwę ZWZ – wszyscy żołnierze w czynnej służbie wojskowej w Kraju stanowią [...] podległą Panu Generałowi, jako jej dowódcy. [...]

Naczelnny Wódz

Sikorski

Generał broni

Fragment depeszy wysłanej z Londynu do okupowanej Polski.

Tekst źródłowy nr 4

Przysięga żołnierzy [...]

(Przyjmowany)

W obliczu Boga Wszechmogącego i Najświętszej Maryi Panny, Królowej Korony Polskiej, kładę swe ręce na ten Święty Krzyż, znak Męki i Zbawienia, i przysięgam być wiernym Ojczyźnie mej, Rzeczypospolitej Polskiej, stać nieugięte na straży Jej honoru i o wyzwolenie Jej z niewoli walczyć ze wszystkich sił – aż do ofiary życia mego. Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej i rozkazom Naczelnego Wodza oraz wyznaczonemu przezeń Dowódcy [...] będę bezwzględnie posłuszny, a tajemnicy niezłomie dochowam, cokolwiek by mnie spotkać miało.

(Przyjmujący)

Przyjmuję Cię w szeregi Armii Polskiej, walczącej z wrogiem w konspiracji o wyzwolenie Ojczyzny. Twym obowiązkiem będzie walczyć z bronią w ręku. Zwycięstwo będzie Twoją nagrodą. Zdrada karana jest śmiercią.

Treść przysięgi składanej przez żołnierzy dołączających do Armii Polskiej.

Polecenia do tekstów:

1. Określ rodzaje źródeł.
2. Rozwiń skrót ZWZ.
3. Korzystając ze źródła nr 4, wymień trzy zobowiązania żołnierzy, wskaż, jak brzmiała nowa nazwa przemianowanej organizacji.
4. Korzystając ze źródła nr 4, wymień cele stawiane przed zaprzysiężonym żołnierzem.

Materiał źródłowy



Autor – Artur Szyk, fot. NAC

Polecenia do materiału źródłowego:

1. Określ rodzaj źródła.
2. Wskaż państwa kryjące się pod postaciami przedstawionymi na ilustracji. Uzasadnij wybór.
3. Odwołując się do dwóch elementów z obrazu, oceń prawdziwe intencje osoby z gwiazdą.

WYBRANA BIBLIOGRAFIA

Berlingowcy. Żołnierze tragiczni, red. Dominik Czapigo, Warszawa 2015.

Gmitruk J., Na rozkaz sumienia... Bataliony Chłopskie 1940–1945, Warszawa 2016.

Jurga T., Obrona Polski 1939, Warszawa 1990.

Krajewski K., Uderzeniowe Bataliony Kadrowe 1942–1944, Warszawa 1993.

Król W., Polskie dywizjony lotnicze w Wielkiej Brytanii, Warszawa 1982.

Ney-Krwawicz M., Armia Krajowa. Siły zbrojne Polskiego Państwa Podziemnego, Warszawa 2009.

Operacja „Burza” i powstanie warszawskie 1944, red. Krzysztof Komorowski, Warszawa 2004.

Śledziński K., Czarna kawaleria. Bojowy szlak pancernych Maczka, Kraków 2014.

Wawer Z., Armia generała Władysława Andersa w ZSRR 1941–1942, Warszawa 2012.

Wawer Z., Monte Cassino. Walki 2. Korpusu Polskiego, Warszawa 2009.

Wieczorkiewicz P., Kampania 1939 roku, Warszawa 2001.

POLECAMY

do pobrania z Internetu: ipn.gov.pl, przystanekhistoria.pl

- ▶ Infografika *Wrzesień 1939*
- ▶ Infografika *Katyń 1940*
- ▶ Infografika *Polskie Siły Zbrojne podczas II wojny światowej*
- ▶ Infografika *Straty biologiczne i materialne Polski w czasie II wojny światowej*
- ▶ Nowak S., *Franciszek Sikorski*, Warszawa 2020 (broszura IPN z serii „Bohaterowie Niepodległej”)
- ▶ Gałęzowski M., *Wacław Lipiński*, Warszawa 2019 (broszura IPN z serii „Bohaterowie Niepodległej”)
- ▶ Koreś D., *Konstanty Plisowski*, Warszawa 2019 (broszura IPN z serii „Bohaterowie Niepodległej”)

wystawy IPN Białystok do wypożyczenia

- ▶ Agresja sowiecka 17 IX 1939. Polska północno-wschodnia
- ▶ „Polska Walcząca”
- ▶ Droga na Monte Cassino 1941–1944 w fotografii Ignacego Jaworowskiego

warto odwiedzić

- ▶ Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku
- ▶ Muzeum Powstania Warszawskiego w Warszawie
- ▶ Muzeum Armii Krajowej w Krakowie

Wystawy elementarne IPN

do pobrania ze stron: ipn.gov.pl (zakładka: edukacja)
edukacja.ipn.gov.pl (zakładka: wystawy)

Notatki nauczyciela

- ▶ Zbrodnia Katyńska 1940. Zagłada polskich elit
- ▶ Polacy ratujący Żydów w czasie II wojny światowej
- ▶ Zagłada Żydów europejskich
- ▶ Powstanie wielkopolskie 1918–1919
- ▶ Bunt robotników. Grudzień '70 – luty '71
- ▶ Stan wojenny 1981–1983
- ▶ Polskie Państwo Podziemne
- ▶ Wrzesień 1939. Polska wobec niemieckiej i sowieckiej agresji
- ▶ Przełom. Sierpień 1980 i „Solidarność”
- ▶ Powstanie warszawskie 1944. Bitwa o Polskę
- ▶ Krok ku wolności. Protesty robotnicze w czerwcu 1976 r.
- ▶ Poznański Czerwiec 1956
- ▶ Żołnierze Wyklęci. Podziemie niepodległościowe 1944–1963
- ▶ Powstania śląskie 1919–1921
- ▶ Krzyż – symbol wiary i wolności. 60. rocznica obrony krzyża w Nowej Hucie
- ▶ Polskie symbole narodowe
- ▶ „Operacja polska” NKWD 1937–1938
- ▶ Wojna z bolszewikami. Bitwa warszawska 1920
- ▶ Zbrodnia nieukarana – łagry sowieckie
- ▶ Polacy w bitwie o Wielką Brytanię
- ▶ Polski wysiłek zbrojny w I wojnie światowej 1914–1918
- ▶ Marzec '68
- ▶ Jan Rodowicz „Anoda”

Baza wystaw elementarnych IPN jest stale rozbudowywana o nowe tytuły. Zachęcamy do śledzenia nowości.